

Restitutio

**RESTITUTIO (3): DOCTORANZII PROFESORULUI MIRCEA POPA.
DOSAR DE STUDIU¹**

**RESTITUTIO (3): PROFESSOR MIRCEA POPA'S DOCTORAL
STUDENTS. STUDY FILE**

Lucian Vasile BÂGIU

Universitatea 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia, România
1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia, Romania

e-mail: lucian_bagiu@yahoo.com

Abstract

The study file presents the activity of the doctoral supervisor, Prof. Mircea Popa, within the Doctoral School of Philology of IOSUD-Alba Iulia. The thirty-five doctoral theses defended under his coordination during the period 05.03.2005-03.12.2021 are listed in chronological order, and the twenty one volumes authored by former doctoral students resulting later from the publication of some of these theses are also identified. For each doctoral student, the occupation and current place of work are indicated, as well as the email address. The thirty-nine academics who have acted as referees within the thesis defense committees are also listed, with their professional affiliation and number of participations. The statistical distribution of former doctoral students by occupation and geographical location is conclusively and succinctly presented, and the number of citations in Google Academic of four of the published volumes of theses is recorded. Last but not least, nine of the doctoral supervisor's reviews are reproduced, later published as critical references or prefaces in the aforementioned volumes. In the second part, fifteen other doctoral theses are presented, with the same structural approach, for which Professor Mircea Popa acted as a referent between 03.10.2008-29.09.2017, theses coordinated by his colleagues from the Doctoral School. One such report is also reproduced.

Keywords: Alba Iulia; Philology; PhD public defense reports; PhD supervision; PhD thesis.

Rezumat

Dosarul de studiu prezintă sintetic activitatea conducătorului de doctorat prof. univ. dr. Mircea Popa în cadrul Școlii Doctorale de Filologie a IOSUD-Alba Iulia. Sunt enumerate în ordine cronologică cele treizeci și cinci de teze de doctorat susținute sub coordonarea domniei sale în perioada 05.03.2005 și 03.12.2021, fiind identificate și cele douăzeci și unu de volume de autor ale foștilor doctoranzi rezultate ulterior prin publicarea unora dintre aceste teze. În cazul fiecărui doctorand este indicată ocupația și locul de muncă actual, precum și adresa de email. De asemenea sunt enumerați cei treizeci și nouă de universitari care au activat ca referenți în cadrul comisiilor de susținere a tezelor, cu afilierea profesională și numărul de participări. Concluziv și succint se prezintă statistic distribuția foștilor doctoranzi ca ocupație și localizare geografică și se consemnează numărul de citări în Google Academic a patru dintre volumele publicate ale tezelor. Nu în ultimul rând sunt reproduse nouă din referatele

¹ Article History: Received: 21.10.2025. Accepted: 28.10.2025. Published: 15.05.2026. No funding was received either for the research presented in the article or for the creation of the article.

conducătorului de doctorat, publicate ulterior ca referință critică sau prefață în volumele amintite. În cea de a doua parte sunt prezentate, cu aceeași abordare structurală, alte cincisprezece teze de doctorat la susținerea cărora profesorul Mircea Popa a activat ca referent în perioada 03.10.2008-29.09.2017, teze coordonate de colegii domniei sale de Școala Doctorală. Este reprodus de asemenea un astfel de referat.

Cuvinte-cheie: Alba Iulia; conducere doctorală; filologie; referate susținere doctorat; teze de doctorat.

Școala Doctorală de Filologie din cadrul IOSUD-UAB a fost înființată prin OM 3868/17.05.2004. Aceasta a fost posibil întrucât trei universitari titulari ai Catedrei de Limba și literatura română a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia au fost numiți conducători de doctorat la acel moment: prof. univ. dr. Mircea Braga (OM 3867/17.05.2004), prof. univ. dr. Constantin Cubleșan (OM 3867/17.05.2004), prof. univ. dr. Mircea Popa (OM 3855/17.05.2004), iar un an mai târziu prof. univ. dr. Ion Buzași (OM 4807/17.08.2005)². Anterior, începând cu anul 1994, profesorul Mircea Popa fusese conducător de doctorat în cadrul Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca și la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

Între 05.03.2005 și 03.12.2021 au susținut teza de doctorat, sub coordonarea profesorului Mircea Popa, în cadrul Școlii Doctorale de Filologie a IOSUD-UAB următorii treizeci și cinci de doctoranzi³:

- 05.03.2005, Călina Paliciuc, *Receptarea romanului englez în presa interbelică din România* [The reception of the English novel in the interwar press in Romania]; publicată: Călina Paliciuc, *Receptarea romanului englez presa interbelică din România* [The reception of the English novel in the interwar press in Romania], Arad, Editura Universității „Aurel Vlaicu”, 2006, 269 p., ISBN (10) 973-752-050-5; (13) 978-973-752-050-0.

Lector universitar, Universitatea „Aurel Vlaicu”, Arad

calinapaliciuc@yahoo.com

- Iunie 2005, Indrieș Magdalena (1964-2020), *Interesul pentru literatura clasică și învățământul clasicist în Transilvania (de la 1919 - până azi)* [Interest in classical literature and classicist education in Transylvania (from 1919 - until today)]; publicată: Indrieș Magdalena, *Patriae et scientiae sacrum* [Sacred to the country and science], Editura Universității din Oradea, 2008, 348 p., ISBN 978-973-759-526-3.

Lector universitar, Universitatea din Oradea

- 07.07.2005, Dana Florina Sala, *Configurații ale mitului lui Narcis în literatura română* [Configurations of the myth of Narcissus in Romanian literature]; publicată: Dana Sala, *Abisurile oglindirii. Configurații ale mitului lui Narcis în literatura română* [The abysses of mirroring. Configurations of the myth of Narcissus in Romanian literature], Cluj-Napoca, Limes, 2007, 244 p., ISBN 978-973-726-203-5.

<https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&hl=ro&cites=9569807834056904777>

Conferențiar universitar, Universitatea din Oradea

dsala@uoradea.ro, danafsala@gmail.com

² Vezi https://www.uab.ro/media/documente/RAPORT_DE_AUTOEVALUARE_ANUL_2016_.pdf

³ Vezi <http://doctorate.uab.ro/index.php?pagina=pg&id=109&l=ro>

- 20.05.2008, Monica Ștefan (Grosu), *Petru Comarnescu: monografie* [Petru Comarnescu: monograph]; publicată: Monica Grosu, *Petru Comarnescu. Un neliniștit în secolul său. Studiu monografic* [Petru Comarnescu. A restless man in his century. Monographic study], Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2008, 273 p., ISBN 978-973-133-328-1.
Profesor de limba și literatura română, Colegiul Național „Lucian Blaga” Sebeș, Jud. Alba
https://scholar.google.com/scholar?cites=6890749931704330556&as_sdt=2005&scioldt=0,5&hl=ro
monica76grosu@yahoo.com
- 10.06.2008, Claudia Crișan (Oancea Raica), *Cultură și literatură în presa blăjeană interbelică* [Culture and literature in the interwar press of Blaj]; publicată: Claudia Oancea-Raica, *Cultură și literatură în presa blăjeană interbelică* [Culture and literature in the interwar press of Blaj], Cluj-Napoca, Dacia, 2010, 381 p. (Doctoralia), ISBN 978-973-35-2503-5.
Profesor de limba și literatura română, [Colegiul Național „Inochentie Micu Clain”](#), Blaj, Jud. Alba
crisanclaud@yahoo.com
- Octombrie 2008, Claudia Florina Doroftei, *Carte și lectură publică în Bihor, secolele XIX - XX (1848 - 1918)* [Books and public reading in Bihor, 19th - 20th centuries (1848 - 1918)]; publicată: Claudia Florina Pop, *Carte și lectură publică în Bihor, secolele XIX-XX (1848-1918)* [Books and public reading in Bihor, 19th - 20th centuries (1848 - 1918)], Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2021, 218 p., ISBN 978-606-37-1061-2, E-Book ISBN 978-606-37-1060-5.
Conferențiar universitar, Universitatea din Oradea, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic
cfpop@uoradea.ro, doroftei_claudia@yahoo.com
- 2008, Olga Elena Oprea (Morar), *Literatura română pentru copii în perioada interbelică* [Romanian children's literature in the interwar period]; publicată: Olga Morar, *Literatura română pentru copii până la 1940* [Romanian children's literature until 1940], Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2009, 288 p., ISBN 978-973-109-192-1.
Profesor de limba și literatura română, Colegiul Tehnic Turda
- 2008, Maria Vaida, *Gheorghe Pituș sau Ochiul și noaptea. Studiu monografic* [Gheorghe Pituș or the Eye and the Night. Monographic study]; publicată: Maria Vaida, *Gheorghe Pituș sau Ochiul și noaptea* [Gheorghe Pituș or the Eye and the Night], Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2009, 367 p., ISBN 978-973-133-468-4; Maria Vaida, *Gheorghe Pituș sau Ochiul și noaptea* [Gheorghe Pituș or the Eye and the Night], Ediția a II-a revizuită și adăugită, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2022, 443 p., ISBN 9786061719747.
Profesor de limba și literatura română, Liceul de Arte Plastice „Romulus Ladea”, Cluj-Napoca
- 04.06.2009, Carmen Mogoșiu, *Mihai Eminescu în literatura maghiară* [Mihai Eminescu in Hungarian literature];
Profesor de limba germană, Liceul Tehnologic Sebeș, Jud. Alba
- 26.06.2009, Simona Maria Pop, *Adrian Marino: portret în evantai. Monografie* [Adrian Marino: portrait in a fan. Monograph]; publicată: Simona Maria Pop, *Adrian Marino. Vârstele devenirii* [Adrian Marino. The Ages of Becoming], Cluj-Napoca, Dacia, 2010, 392 p., ISBN 978-973-35-2498-4; Simona Maria Pop, *Adrian Marino. Vârstele devenirii* [Adrian Marino. The Ages of Becoming], Ed. a 2-a, adăugită, Cluj-Napoca, Dacia XXI, 2010, 392 p., ISBN 978-606-8256-41-2.
https://scholar.google.com/scholar?cites=6100241760230023559&as_sdt=2005&scioldt=0,5&hl=ro

team leader și ofițer compliance la o firma privata franceză

pop.simonamaria@yahoo.fr

- 09.06.2010, Raluca-Cristina-Rucsandra Voinea (Lozba), *Repere ale folcloristicii maramureșene* [Landmarks of Maramureș folklore]; Profesor titular de limba și literatura română, Colegiul Național „Dragoș Vodă”, Sighetu Marmăției, jud. Maramureș
lozba_raluca@yahoo.com
- 02.07.2010, Sanda-Valeria Moraru, *Literatura exilului românesc de expresie spaniolă: George Uscătescu* [Romanian exile Literature in Spanish: George Uscătescu]; publicată: Sanda-Valeria Moraru, *George Uscătescu – poet și eseist* [George Uscătescu – Poet and Essayist], Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, 406 p., ISBN 978-973-595-378-2.
<https://scholar.google.com/citations?user=IOp8v2wAAAAJ&hl=ro&oi=ao>
Conferențiar universitar de limba spaniolă, Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca.
<https://lett.ubbcluj.ro/departamente/departamentul-de-limbi-si-literaturi-romanice/sanda-moraru/>
sanda.moraru@ubbcluj.ro
- 23.06.2010, Gheorghe Andrasciuc, *Alexandru Ivasiuc - studiu monografic* [Alexandru Ivasiuc - monographic study]; publicată: Gheorghe Andrasciuc, *Alexandru Ivasiuc sau „vocația speculației teoretice”* [Alexandru Ivasiuc or the „vocation of theoretical speculation”], Cluj-Napoca, Grinta, 2013, 429 p., ISBN 978-973-126-526-1.
Profesor titular de limba și literatura română, Colegiul Național „Dragoș Vodă”, Sighetu Marmăției, Jud. Maramureș
andrasciucgeorge@yahoo.com
- 26.11.2010, Elena-Nadia-Ramona Vesa, *Cornel Regman. Monografie literară* [Cornel Regman. Literary monograph]; publicată: Nadia Vesa, *Cornel Regman. Monografie literară* [Cornel Regman. Literary monograph], Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015, 400 p., ISBN 978-606-8699-40-0, Volum câștigător al Concursului de debut al Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor, „Biblioteca tânărului scriitor”, nr. 27.
Profesor titular de limba și literatura română, Colegiul Național „Lucian Blaga” Sebeș, jud. Alba.
nadya_v29@yahoo.com
- 31.03.2011, Ionela-Simona Feier (Oprea), *Motive și realități românești în romanul francez până la 1918* [Romanian motifs and realities in the French novel until 1918]; publicată: Ionela Oprea, *Motive și realități românești în romanul francez* [Romanian motifs and realities in the French novel], Cluj-Napoca, casa Cărții de Știință, 2011, 269 p., ISBN 978-973-133-924-5.
ionelaoprea@yahoo.com
Profesor titular de limba și literatura română, Liceul de Muzică și Arte Plastice, Alba Iulia
- 20.05.2011, Enikő Szilaghi (Olcă), *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică* [Romanian-Hungarian literary and cultural relations in the interwar period]; publicată: Enikő Olcă, *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică* [Romanian-Hungarian literary and cultural relations in the interwar period], Ed. Dacia XXI, 2012, 520 p., ISBN 978-606-604-583-4.
Profesor de limba și literatura română la Școala Gimnazială „Mihail Kogălniceanu” Sebeș, jud. Alba.
olcar.eniko@yahoo.com
- 07.09.2012, Elena-Claudia Călinescu, *Jurnale intime feminine din perioada interbelică* [Women’s intimate diaries from the interwar period]; publicată: Elena-Claudia Anca,

- Incursiuni în feminismul interbelic* [Forays into interwar feminism], Cluj-Napoca, Editura Ecou, 2013, 382 p., ISBN: 978-973-8099-10-4.
Profesor de limba și literatura română, Colegiul National Pedagogic Regina Maria, Deva
ec_anca@yahoo.com
- 07.09.2012, Rodica Ioana Marian (Olah), *Constantin Virgil Gheorghiu. Privire monografică* [Constantin Virgil Gheorghiu. Monographic Overview];
Profesor de limba și literatura română, Liceul Tehnologic „Constantin Brâncuși”, Oradea, județul Bihor.
ioanarody@yahoo.com
 - 11.09.2012, Liliana Miclăuș (Cristea), *Paul Goma. Disidentul emblematic* [Paul Goma. The emblematic dissident];
Profesor de limba și literatura română, Liceul cu Program Sportiv Sebeș, Jud. Alba
liana.cristea@yahoo.com
 - 18.10.2012, Carmen-Georgeta Coman (Ardelean), *Hortensia Papadat-Bengescu în contextul romanului european* [Hortensia Papadat-Bengescu in the Context of the European Novel]; publicată: Carmen Georgeta Ardelean, *Hortensia Papadat-Bengescu, „marea europeană” a literaturii române. Pledoarii* [Hortensia Papadat-Bengescu, “The Great European” of Romanian Literature. Pleadings], Cluj-Napoca, Eikon, 2013, 234 p., ISBN 978-973-757-920-1.
Profesor titular de limba și literatura română, Liceul Pedagogic „Gh. Șincai” Zalău, Jud. Sălaj
http://www.uniuneascrititorilor-filialacluj.ro/detalii_membrii_1070_ARDELEAN-Carmen-Georgeta.html
carmen_ardelean1@yahoo.com
 - 09.07.2013, Paul-Virgil Nanu, *Aspecte ale receptării literaturii și culturii finlandeze în România* [Aspects of the reception of Finnish literature and culture in Romania]; publicată: Paul Nanu, *Literatura și cultura finlandeză. O perspectivă românească* [Finnish literature and culture. A Romanian perspective], Iași, Institutul European, 2015, 279 p., ISBN 978-606-24-0102-3.
Profesor universitar de limba franceză și limba română, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
paul_nanu@yahoo.com
 - 19.09.2013, Felicia-Rita Sima (Tripa), *Tradițional și actual în colindatul hunedorean* [Traditional and current in Hunedoara carolling]; publicată: Felicia-Rita Sima, *Tradițional și actual în colindatul hunedorean* [Traditional and current in Hunedoara carolling], Cluj-Napoca, Editura Argonaut, 2015, 256 p., ISBN: 978-973-109-578-3.
Profesor de limba și literatura română, Colegiul National Pedagogic „Regina Maria”, Deva, jud. Hunedoara
fecitripa@yahoo.com
 - 28.09.2013, Lacrima-Johanna Schuster (Bădescu), *Ana Blandiana. Studiu monografic* [Ana Blandiana. Monographic study];
profesor de limba și literatura română, Liceul German Sebeș, jud. Alba
lacrima_badescu@yahoo.com
 - 26.10.2013, Melania-Elena Vrabie, *Memorialistica feminină a detenției comuniste* [Women’s memoirism of communist detention];
Profesor de limba și literatura română, Colegiul Tehnic „Constantin Brâncuși”, Petrila, Jud. Hunedoara
mell_aniya@yahoo.com

- 27.03.2014, Elena Gheorghiu, *Dimitrie Cantemir și Creanga de Aur. Ipostaze ale folclorului în opera cantemiriană* [Dimitrie Cantemir and the Golden Bough. Folklore Hypostases in Cantemir's Work]; profesor de limba și literatura română, Liceul Tehnologic, Sebeș, Jud. Alba
gheorghiu_elena_1212@yahoo.com
- 30.06.2015, Tiberiu Fărcaș, *Aspecte ale presei interbelice clujene* [Aspects of the interwar press in Cluj]; Redactor șef clujulcultural.ro, SC Platforma Media SRL, Cluj-Napoca
tibifarcash@yahoo.co.uk
- 25.11.2016, Mirela Alina Morar (Popa), *Polemicele lui E. Lovinescu* [E. Lovinescu's polemics]; publicată: Mirela Alina Popa, *Polemicele lui E. Lovinescu* [E. Lovinescu's polemics], Alba Iulia, Aeternitas, 2022, 441 p., ISBN 978-606-613-221-3. Profesor titular de limba franceză, Colegiul Național „Avram Iancu”, Câmpeni/ Școala Gimnazială Vidra, jud. Alba;
mirelamorar19@yahoo.com, mirelaalinapopa@yahoo.com
- 25.09.2019, Diana-Maria Danciu, *Proza lui Alexandru Ecovoiu* [The prose of Alexandru Ecovoiu]; specialist relații publice și comunicare la Netex Romania, Oradea, Jud. Bihor
danciudianamaria@gmail.com
- 26.09.2019, Alina-Maria Stoica (Modorcea), *Contribuții la o poetică a genului polițist – un gen literar neglijat* [Contributions to a poetics of the detective genre – a neglected literary genre]; profesor titular, limba și literatura română, Școala Gimnazială „Ion Gheorghe Duca”, Petroșani, județul Hunedoara; cadru didactic asociat la Universitatea din Petroșani, Facultatea de Științe Economice, Administrative și Sociale, Departamentul de Științe Socio-Umane
alina.modorcea@gmail.com
- 20.12.2019, Maria Daniela Balea (Andrasciuc), *Taras Șevcenko și Mihai Eminescu. Perspective comparative* [Taras Shevchenko and Mihai Eminescu. Comparative Perspectives];
danaandrasciuc@yahoo.com
Profesor titular de limba și literatura română, Colegiul Național „Dragoș Vodă”, Sighetu Marmăției, Jud. Maramureș
- 15.09.2020, Elena Teodora Săcărea (Coldea), *Eginald Norbert Schlattner - un destin emblematic al comunității germane din România* [Eginald Norbert Schlattner - an emblematic destiny of the German community in Romania] (vezi Săcărea (Coldea), 2018); profesor învățământ primar, Școala Primară Nou Săsesc, jud. Sibiu
mihaela_sacarea@yahoo.com
- 30.09.2020, Marinela Viorica Sabou (Țuculete), *Virgil Ierunca - studiu monografic* [Virgil Ierunca - monographic study]; publicată: Marinela Țuculete, *Virgil Ierunca și exilul românesc* [Virgil Ierunca and the Romanian exile], Alba Iulia, Aeternitas, 2023, 421 p., ISBN 978-606-613-238-1.
Profesor de limba și literatura română, Liceul cu Program Sportiv Alba Iulia
marinelatuculete@yahoo.com
- 24.09.2021, Sabina Larisa Marin (Oltean), *Ion Breazu - studiu monografic* [Ion Breazu - monographic study]; publicată: Sabina Larisa Oltean, *Ion Breazu* [Ion Breazu], Alba Iulia, Aeternitas, 2023, 319 p., ISBN 978-606-613-242-8.
Profesor de limba și literatura română, Liceul cu Program Sportiv Alba Iulia
llsdd2008@yahoo.com

- 28.09.2021, Diana Lora Pușcaș (Dinistrieanu), *Octav Șuluțiu - studiu monografic* [Octav Șuluțiu - monographic study];
profesor titular de limba și literatura română, Liceul de Artă „Ioan Sima” Zalău, Jud. Sălaj
diana_dinistrieanu@yahoo.com
- 27.09.2021/03.12.2021, Ramona Maria Moldovan (Trif), *Mircea Zăciu - studiu monografic* [Mircea Zăciu - monographic study];
profesor titular de limba și literatura română, Liceul Teoretic „Avram Iancu”, Cluj-Napoca
ramona_maria84@yahoo.com

În comisiile de susținere a 30 dintre tezele de doctorat profesorul Mircea Popa i-a avut alături pe următorii referenți:

- prof. univ. dr. Ion Buzăși, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia – 14
- prof. univ. dr. Iulian Boldea, Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș – 7
- prof. univ. dr. Gheorghe Glodeanu, Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, Centrul Universitar Nord din Baia Mare – 6
- prof. univ. dr. Diana Câmpan, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia – 4
- prof. univ. dr. Constantin Cubleșan, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia – 4
- prof. univ. dr. Elena Abrudan, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj Napoca – 3
- prof. univ. dr. Ioan Cuceu (1941-2023), Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca/ Institutul „Arhiva de Folclor”/ Academia de Folclor din Cluj-Napoca – 3
- prof. univ. dr. Ilie Rad, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – 3
- prof. univ. dr. Ioan Derșidan (1948-2022), Universitatea din Oradea – 2
- prof. univ. dr. Ovidiu Moceanu, Universitatea „Transilvania” din Brașov – 2
- prof. univ. dr. Mircea Muthu, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – 2
- prof. univ. dr. Alexandru Ruja, Universitatea de Vest din Timișoara – 2
- prof. univ. dr. Ana Selejan, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu – 2
- prof. univ. dr. Vasile Spiridon, Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău – 2
- prof. univ. dr. Vasile Voia, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca – 2
- prof. univ. dr. Cornel Ungureanu, Universitatea de Vest din Timișoara – 2
- prof. univ. dr. Dumitru Chioaru, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
- prof. univ. dr. Constantin Corniță, Universitatea de Nord din Baia Mare
- prof. univ. dr. Vasile Fanache (1934-2013), Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca
- prof. univ. dr. Ileana Ghemeș, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
- prof. univ. dr. Rudolf Gräf, Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
- prof. univ. dr. Gheorghe Manolache, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
- prof. univ. dr. Ilie Moise, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
- prof. univ. dr. Lucian Nastasă-Kovacs, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj Napoca
- prof. univ. dr. Antoaneta Olteanu, Universitatea din București
- prof. univ. dr. Cseke Peter, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca
- prof. univ. dr. Virgil Stanciu (1941-2023), Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca
- prof. univ. dr. Mircea Tomuș (1934-2022), Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
- prof. univ. dr. Marta Rodica Vartic, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca
- conf. univ. dr. Georgeta Orian, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia – 4
- conf. univ. dr. Diana Adamek, Universitatea „Babeș Bolyai” din Cluj-Napoca – 2
- conf. univ. dr. Gheorghe Achim (1960-2021), Universitatea Tehnică din Cluj Napoca Centrul Nord Baia Mare

conf. univ. dr. Dumitru-Mircea Buda (1982-2024), UMFST „George Emil Palade” din Târgu-Mureș
conf. univ. dr. Constantin Chevereșan (1947-2010), Universitatea de Vest din Timișoara
conf. univ. dr. Sunhild Galter, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu
conf. univ. dr. Maria-Gabriela Necheș, Universitatea „Dimitrie Cantemir” din București
conf. univ. dr. Marian Petcu, Universitatea din București
conf. univ. dr. Rodica Pioariu, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia
conf. univ. dr. Monica Ponta, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad
conf. univ. dr. Dana Sala, Universitatea din Oradea
C. S. II dr. Ottmar Trașcă, Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj Napoca

Între doctoranzii profesorului Mircea Popa regăsim: 26 de profesori din învățământul preuniversitar (de limba și literatura română – 23, de limba franceză – 1, de limba germană – 1, pentru învățământ primar - 1), din județul Alba (unsprezece), din județul Hunedoara (patru), din județul Cluj (trei), din județul Maramureș (trei) și câte unul din județele Bihor, Sălaj și Sibiu; șase universitari (din Oradea, Alba Iulia, Arad și Cluj-Napoca); un redactor, un specialist relații publice și comunicare. Consemnăm și două situații aparte, grăitoare în privința relației maestru-discipol. O doctorandă care în 2005 își susținea teza de doctorat sub coordonarea profesorului Mircea Popa, Dana Florina Sala, este invitată în 25.09.2019 pentru a fi referent, membru în comisia de susținere a unei alte teze coordonate de profesorul Mircea Popa. Un doctorand care în 09.07.2013 își susținea teza de doctorat sub coordonarea profesorului Mircea Popa, Paul-Virgil Nanu, devine în 03.12.2021 președinte al ultimei comisii de susținere a unei alte teze coordonate de profesorul Mircea Popa.

Douăzeci și una dintre tezele de doctorat au fost ulterior publicate în volum, conform Google Academic cartea semnată de Dana Sala consemnând patru citări, cea semnată de *Simona Maria Pop* – trei citări, iar cele aparținând Monicăi Grosu și Sandei-Valeria Moraru – câte o citare.

Redăm în continuare câteva dintre referatele întocmite de Prof. univ. dr. Mircea Popa la susținerea tezelor de doctorat coordonate de domnia sa (unele publicate ulterior, puse la dispoziție prin bunăvoința foștilor doctoranzi).

Referat

asupra tezei de doctorat *Petru Comarnescu – monografie* [Petru Comarnescu: monograph] de
Monica Ștefan (Grosu), depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” –
Alba Iulia, 20.05.2008

Din excelenta generație de esești, poeți, prozatori, dramaturgi, critici și istorici literari, filosofi și memorialiști, afirmată atât de plenar după Primul Război Mondial și cunoscută în cultura noastră și sub numele de „generația 1927”, Petru Comarnescu se impune cu individualitatea sa distinctă. În timp ce mulți dintre cei împreună cu care se afirmase în acești ani, precum Mircea Eliade, Mircea Vulcănescu, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Constantin Noica, Anton Galopentia, Mihail Sebastian, Ionel Jianu, Vasile Băncilă sau Dan Botta au beneficiat de exegeze, monografii sau de diverse studii recuperatoare, situația lui Petru Comarnescu, ca și dimensiunea traiectoriei spirituale marcată de el pe un segment impresionant din viața și cultura românească (din 1925, când se fixează debutul său în revista liceului Sf. Sava din capitală, sub semnătura Pan Cercetătorul și până când se stinge din viață, la 27 noiembrie 1970) nu a făcut încă obiectul unei cercetări de anvergură. E meritul tinerei profesoare Monica Grosu, absolventă a Universității din Timișoara, dar funcționând ca

profesoară la Colegiul „Lucian Blaga” din Sebeș, județul Alba, că și-a propus, și a și reușit să ducă la bun sfârșit acest incitant proiect, în condiții precare de documentare, dar cu o ambiție și o tenacitate demne de a fi luate în seamă, dacă socotim și prezența ei activă ca istoric și critic literar, comentator și eseist de vocație, în numeroase reviste din mai multe orașe ale țării, așa cum ne-o recomandă lista ei de lucrări, atașată la finalul acestui dosar.

În ciuda tinereții sale evidente, Monica Grosu se prezintă astăzi în fața noastră cu o lucrare remarcabilă din multe puncte de vedere, marcând, desigur, o primă etapă și cea mai importantă, în cercetarea și valorificarea operei acestui autor prolific, plin de eleganță și de intuiții neașteptate care și-a consumat inteligența, talentul și extraordinara mobilitate într-o mulțime de domenii, dând dovadă de o înzestrare artistică ieșită din comun. Eseist experimentat, estetician cu o cultură filosofică și literară dintre cele mai întinse, atras în egală măsură de fenomenul artelor plastice, dar și al muzicii sau al teatrului, Petru Comarnescu face, în cadrul generației sale, figura unui „homo novus”, aducând spiritul american liber, întrepid și neînhibat la noi acasă și constituind, vreme de câțiva ani, până nu va fi devansat de Mircea Eliade, un punct de referință important al generației, dacă nu chiar liderul acesteia, prin structura sa mobilă și capacitatea organizatorică salutară în încheierea rândurilor generației. Bătălia „generaționistă” din primul deceniu de după război lui i se datorează în mare măsură, ca și încercarea de autodefinire și personalizare a grupului „Criterion” prima formă de afirmare publică a acestei generații înzestrate. E primul său merit învederat. Cel de al doilea merit, și cel mai substanțial, este acela de a fi făcut racordul României la cultura și civilizația americană, aflată atunci într-un progres fără egal și care pentru români era cvasi-necunoscută. Sfârâmând inhibițiile tradiționale, dând la o parte barierele și tabuurile unei lumi agrarian-patriarhale, Petru Comarnescu a pus în fața tineretului din vremea sa alternativa americană la alternativa europeană, a deschis ochii românilor cu privire la civilizația industrialistă și tehnicizată a viitorului, spre zărilor unei democrații politice, economice și sociale care se baza pe inteligență, pe creativitate și competiție. Cele două cărți ale sale pe această temă, apărute la un interval de câțiva ani, pot fi socotite adevărate best-selluri românești, iar autorul lor un înnoitor și un mentor de prezent cultural atractiv. Meritul monografiei de față este tocmai acesta, de a fi pus în centrul dezbaterii sale cele două momente de mare efect ale tânărului Petru Comarnescu, momente care fac și obiectul primelor capitole consistente ale lucrării sale. „Americanismul” tânărului este apoi explicat printr-o atitudine consecventă, menită de a crea un adevărat curent de idei favorabil culturii americane, prin luări de poziții, conferințe, traduceri, popularizări de scriitori încă necunoscuți la noi, cum ar fi cazul lui Eugene O’Neill, înfăptuind astfel un admirabil rol de ambasador cultural, peste care nu se poate trece.

Cel de al treilea rol important pe care Petru Comarnescu l-a avut în epocă a fost acela de comentator, critic și istoric de artă, elemente ce conturează cea de a treia dimensiune spirituală a sa. Dacă în prezentarea celor două dimensiuni amintite la început, autoarea dă dovadă de o bună orientare critică și estetică, în acest domeniu s-ar putea invoca cu îndreptățire și o anumită înțelegere excesiv sentimentală a rolului îndeplinit de Petru Comarnescu în epocă. În acest caz s-ar fi dorit și o discuție mai extinsă asupra perioadei „proletcultiste” a criticului de artă Petru Comarnescu, a unei tendințe de șablonizare, de restrângere dogmatică a preocupărilor, tendință semnalată de altfel foarte acid și inclement de Dan C. Mihăilescu. Chiar dacă aprecierile critice ale acestuia sunt uneori excesive, ele au totuși meritul de a fi sesizat o latură mai puțin împlinită a carierei cultural-artistice a omului și comentatorului Petru Comarnescu, o tendință mai puțin respectabilă de a face rabat de calitate în favoarea conjuncturalului tezisat. Tentația inflaționistă și uzinală nu-l va scuti de anumite scăderi, care nu trebuie ignorate, precum cele ce le vom descoperi în scrieri de tipul monografiilor despre Octav Băncilă, Șirato, A. Baltazar, Benjamin Franklin, Lascăr Vorel, în traducerea cu toptanul de cărți sovietice, realizate credem de alții, dar semnate de el, cum ar fi cele ale lui N. Abalkin, O. Ciornâi, Ilya Ehrenburg, N. Gorceakov

sau G. I. Uspenski, unele dintre ele apărute în celebra editură „Cartea Rusă”. Participarea sa la „sovietizarea” culturii noastre, nu e prin urmare un moft, ci o crudă realitate la care eseistul americanizat e părtaş. În aceeași ordine de idei trebuiau emise câteva opinii clare cu privire la formația sa de popularizator și vulgarizator de cultură, în care rabatul de calitate este extraordinar de accentuat și care a avut un impact considerabil asupra operei sale luate ca întreg (amintim aici chiar articolele apărute în „Îndrumătorul cultural” sau în alte reviste de acest gen). Și, ca să epuizăm aici lista observațiilor și sugestiilor critice pe care le facem spre îmbunătățirea lucrării, în vederea publicării ei, sugerăm următoarele: listele bibliografice să fie alcătuite în ordine cronologică; înlăturarea numelui autorului din bibliografia personală; identificarea pseudonimului Erasm cu Petru Manoliu, p. 317; și îmbunătățirea listei de referințe prin consultarea „Revistei româno-americană” din 1946 – 1947, la care Comarnescu nu a fost numai colaborator, ci și redactor și membru de seamă al Asociației de prietenie „Amicii SUA”, dar și a seriei sale noi, de după 1989, unde vom întâlni mai multe articole despre Petru Comarnescu semnate de Nicolae Cârlan (*Ion Țuculescu și Petru Comarnescu la Muzeul Smithsonian din Washington*), Thomas A. Perry (*P. Comarnescu's contribution to Romanian – American Literary Relations*) sau cel al lui Valeriu Râpeanu intitulat *America văzută de Nicolae Iorga și Petru Comarnescu*.

Reîntorcându-ne la calitățile lucrării de față voim să subliniem în primul rând o bună împărțire a materialului pe capitole, fiecare capitol urmând să dea seama despre principalele direcții de manifestare ale publicistului și omului de artă Petru Comarnescu, acordându-i, atunci când e cazul chiar două secțiuni diferite (e cazul aprofundării relației lui cu lumea americană, când acest lucru e dezbătut în două capitole, „Cărțile americane și impactul lor în anii ‘30” și „Lumea americană în eseurile unui idealist lucid”). Ca o contrapondere la lumea americană, ar fi fost bine să fi inserat după acestea *Jurnalele călătoriei prin Europa*, care, în cadrul lucrării, formează capitolul IX. În orice caz, autoarea sesizează exact că vârful de lance al scrisului lui Petru Comarnescu îl constituie confesiunea și prin urmare jurnalul, structura chiar a unor cărți târzii fiind spartă de prezența unor jurnale, tipul de reportaj-eseu, remarcat de autoare, fiind în opinia sa chiar o descoperire a scriitorului. Sublinierea acestor structuri compozite, care adună în același text fizionomii, portrete, trăiri imediate, impresii, refugieri în trecut, subiecte de roman, de istorie a mentalităților, de imagologie și demografie, pasaje dialogate și savante incursiuni de istoria artei reușesc să-l impună pe Petru Comarnescu drept un diarist cu profil distinct la care informația de ordin documentar este una esențială. Pe lângă buna tratare a materiei trebuie să remarcăm calitățile stilului narativ, simplu, atractiv, neprețios, dar adecvat materiei tratate. Apreciem apoi efortul cercetătoarei de a ști să compună portretul de profunzime al tânărului și neliniștitului Petru Comarnescu, ale cărui linii esențiale pot detecta dincolo de demersul exegetic, urmând strâns linia evolutivă a principalelor etape ale creației sale. În dosul frazelor critice intuim de fiecare dată apetitul niciodată împlinit al lui Petru Comarnescu pentru luarea în posesie a cât mai multor lumi, a unei foame neostenite de cărți, de lecturi, de muzee, de opere de artă, de lucrări muzicale, a unui adevărat „*homo artisticus*”, captivat de fervoarea devastatoare, caldă și tensionantă, a unui spirit eruptiv și insațiabil, greu de stăpânit sau de redus la o singură dimensiune, – o trăsătură pe care o identificăm și la alți colegi de generație. De aici și teama „risipirii”, pe care o mărturisește în interviul ce i-l acordă lui Ion Biberi și care planează serios asupra scrisului său și de care el însuși este conștient. Totuși, avântul său proteic e slujit de prietenia confraternă a unor tovarăși de drum, în special a lui Ionel Jianu, cu care se aseamănă în multe privințe. Autoarea tezei de doctorat dă și un răspuns adecvat la problema formației unei elite românești de calitate, prin raportarea fiecărui membru al ei la un centru de referință internațional, în cazul său America, după cum în cazul lui Ionel Jianu Franța, obișnuindu-și apoi comilitonii să învețe a se afirma în public, ca echipă, eliminând timiditatea, tracul, angoasa singurătății. În cercetarea operei

sale, Monica Grosu se plasează în unghiul cel mai favorabil, contemplând și având întotdeauna sub ochi întregul, la care să poată face raportările necesare, în așa fel încât să nu dea impresia de facil, de zbor razant, ci de cuprindere metodică, la firul ierbii, a gestului artistic complex, cu insolitul și spectaculosul lui. Autoarea nu optează pentru dihotomia devenită clasică între viață și operă, ci își gândește cartea ca o raportare permanentă la structura de adâncime a unui studios, care se gândește pe sine armonizat cu semnele vremii sub imperativele omului clasic, în raport cu Binele și Frumosul, despre care meditează în scrierea sa *Kalokagathon*, ideal și simbol pentru cel care încearcă a trăi sub semnul artei.

Subliniind rolul scriitorului în trezirea interesului la noi și în Europa pentru opera lui Brâncuși sau Țuculescu, pentru valorile naționale perene (mănăstiri, Grigorescu, Luchian etc.), autoarea subliniază rolul important jucat în epocă de scrisul lui Petru Comarnescu și de puternica lui audiență peste hotare. Această primă realizare monografică asupra operei sale conferă Monicăi Grosu calitatea de exeget autentic, documentat, inspirat, cu un stil critic fără poticneli, fapt care ridică mult calitatea lucrării sale, însoțită de o amplă bibliografie a lucrărilor autorului și de una de referință, foarte bogată și bine selectată. Având în vedere toate aceste calități recomandăm lucrarea de față pentru susținerea publică și acordarea, cu îndreptățire, a titlului de doctor în filologie.

Referat

asupra tezei de doctorat semnată de Claudia Crișan (Oancea-Raica) cu titlul
Cultură și literatură în presa blăjeană interbelică [Culture and literature in the interwar press
of Blaj] - 10.06.2008

Pentru orice cultură presa reprezintă factorul dinamic care mână înainte societatea. Cultura și literatura unei națiuni sunt strâns legate de presa națională, deoarece prin intermediul acesteia ajung în mâna cititorului (recte a poporului) creațiile de orice fel, pentru că presa este cea care găzduiește confruntările de idei, dezbaterile și programele unei generații, pentru că prin intermediul presei se face receptarea operelor literare de către public, pentru că prin presă se face informarea publicului și se realizează contactul real dintre elitele unei culturi și literaturi și consumatorul de cultură. Nici o societate nu mai poate fi înțeleasă astăzi fără instituțiile de comunicare care o reprezintă.

Incursiunile în trecutul cultural și literar al unei nații, prin cercetarea atentă a factorilor de presă care au consolidat ideile epocii sunt astăzi tot mai numeroase și primite cu mult interes de specialiști și de publicul larg cititor. Iată de ce ni se pare de mare însemnătate tema pe care și-a propus să o investigheze tânăra profesoară Claudia Crișan (Oancea-Raica), profesoară la Colegiul Național „Inochentie Micu Clain” din Blaj și absolventă a Universității noastre în seria 1999. Ea realizează astfel performanța de a fi prima dintre foștii studenți ai Universității noastre care își susține doctoratul la aceeași universitate la care a absolvit și care face parte din seria de masteranzi care au urmat o școală doctorală la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia. A fost o studentă merituoasă, după cum astăzi ilustrează cu demnitate învățământul liceal blăjean, prin faptul că și-a susținut de curând gradul didactic I și e prezentă, cu studii și articole, în cărți și reviste de specialitate, ilustrând ea însăși spiritul viu și dinamic al Blajului.

Căci fără doar și poate aplecarea asupra trecutului revuistic și cultural al Blajului este o provocare ce o onorează, dar care o și obligă în același timp, prin faptul că Blajul a fost și rămâne un factor de cultură de primul rang. A investiga, prin urmare, trecutul orașului care a produs în secolul al XVIII-lea marele reviriment cultural cunoscut sub numele de Școala Ardeleană, că a dat o pleiadă de cărturari iluștri în frunte cu Inocențiu Micu Klein, Samuil Micu, Gh. Șincai, Petru Maior și alții, că de aici s-a pornit marea mișcare de redeșteptare

națională ce a culminat cu formularea crezului național, prin *Supplexul* de la 1891 și că tot de aici a pornit iureșul revoluției de la 1848, înscriind Câmpia Libertății în șirul marilor monumente nemuritoare ale patriei, constituie fără îndoială repere de care doctoranda noastră a ținut seama pe tot parcursul lucrării sale. De aceea *Argumentul* său este și închinat „Micii Rome”, orașului legendă de pe Târnave căruia Eminescu i-a acordat întreg girul său sentimental și programatic. Legătura dintre Blajul secolului al XIX-lea și Blajul primei jumătăți a secolului al XX-lea (anii 1918-1944) s-a impus ca o constantă de seamă a lucrării, deoarece în lipsa generației luptătoare din perioada premergătoare Marii Uniri din 1918 nu se poate înțelege nici impetuoasa ecloziune de forțe culturale care au animat Blajul interbelic.

Autoarea a înțeles foarte bine acest mesaj al trecutului Blajului și, ca atare, își deschide lucrarea cu un capitol dedicat precursorilor presei blăjene, respectiv întemeietorului acestei prese, care nu este altul decât marele cărturar Timotei Cipariu. Se consideră chiar că ideea înființării unei presei naționale în Ardeal lui îi aparține, dar că, în lipsa condițiilor prielnice la Blaj, el a îndemnat pe prietenul său George Bariț să înceapă demersurile în acest sens la Brașov. Oricum ar fi, Blajul este cel de-al doilea oraș din Transilvania care își dobândește o presă proprie în limba națională, contribuind prin „Organul luminării”, scos în 1847, la pregătirea revoluției de la 1848, iar prin „Organul național” la răspândirea ideilor revoluției, ziarul fiind de fapt o cronică vie a evenimentelor memorabile de atunci, iar prin ziarul ce l-a continuat, „Învățătorul poporului”, un îndrumător pentru poporul român din Transilvania în perioada post-revoluționară. Faptul că aceste reviste sunt tipărite cu litere latine este un alt moment de rezonanță culturală națională pe care trebuie să-l consemnăm ca atare.

Efortul principal al autoarei lucrării de față se concentrează asupra perioadei interbelice, reprezentând, în concepția ei, efortul merituos al celei de a treia generații a Școlii Ardelene, după marii înaintași, generația revoluției și generația marilor împliniri sub raport literar. Căci, dacă cele dintâi generații de cărturari blăjeni au fost în mod fundamental scientiste, enciclopediste și filologice, acum efortul noilor generații se mută în plan estetic-literar, prin creatori care s-au adăpat la izvorul școlilor Blajului, și-au făcut ucenicia în presa blăjeană și au dus mai departe spiritul Blajului în mișcarea literară interbelică. E vorba de poezii Aron Cotruș, Teodor Mureșeanu și Iustin Ilieșiu, de prozatorii Ion Agârbiceanu, Pavel Dan și Alexandru Ciura, de eseistii, istorici și comentatori Ștefan Manciulea, Nicolae Comșa, Nicolae Albu, Zenovie Pâclișanu, Radu Brateș (Gh. I. Biriș), de importantul filosof Ioan Miclea, de folcloristul Traian Gherman, de omul de școală Toma Cocișiu etc. Toți aceștia au reprezentat noua pleiadă a culturii și literaturii blăjene, pleiadă pe care nici o antologie literară n-a putut cum să-i ocolească, dovadă ilustră fiind și antologia *Povestitori ai Ardealului*, realizată de Ion Breazu (și el originar dintr-un sat de lângă Blaj) și reluată într-o nouă formă de colegul Ion Buzăși. Acestor personalități „modelatoare” autoarea ar fi putut să le dedice un capitol concludiv în care toate firele acestei vaste și complicate rețele de vase comunicate s-ar fi putut reuni în mod spectaculos și extrem de ilustrativ.

Un moment important asupra căruia stăruie autoarea este acela al diversificării presei blăjene în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Dacă Cipariu ne oferise un model pentru presa politică și culturală, apoi pentru cea filologico-istorică, prin „Archivu”, cea de a doua jumătate a sec. al XIX-lea ne aduce presa pedagogică („Foaia scolastică”), muzicală („Muza română”) și economică („Economul”) și un model de „foaie bisericească-culturală” de tipul „Unirii”, care va rămâne de acum înainte predominant, atât în „Unirea poporului”, cât și în „Cultura creștină” și „Blajul”. Aceste trei reviste sunt cele care vor duce la apogeul revuistica blăjeană culturală, după ce anterior, în anii 1906-1914, încercase o interesantă experiență cu „Revista politică și literară”, care marchează racordul la sămănătorismul de dincolo de munți, dar și prezența în coloanele ei a două nume de rezonanță: Nichifor Crainic și Liviu Rebreanu (cu *Talerii*, revista blăjeană fiind a doua revistă din Transilvania după „Luceafărul” la care

marele prozator de mai târziu publică proză înainte de a trece munții), amândoi scriitorii amintiți aflându-se în etapa debutului.

Marile publicații blăjene sunt tratate monografic, cu o atentă survolare a fiecărui număr. Prin numeroasele exemple furnizate, autoarea reușește să ne ofere un ilustrativ tablou al preocupărilor elitelor publicistice blăjene în perioada interbelică, să ne dea măsura performanțelor obținute de acestea, nivelul ridicat la care se situa proza lui I. Agârbiceanu și Pavel Dan, poezia lui Cotruș și Teodor Murășanu, studiile și eseurile lui Radu Brateș, Ștefan Manciu, Coriolan Suci, Ioan Miclea. Poate că nu ar fi fost lipsită de interes și o mai intensă preocupare pentru scoaterea din uitare a unor nume ca I. M. Gârleanu, Aurel Ciato, I. Ioanaș, Simion I. Crișan în poezie, a lui Iosif E. Naghiu în publicistică, a lui Traian Gherman în folclorică, a lui Toma Cocișiu în domeniul pedagogic, spre a oferi și zgomotul de fond necesar acompaniamentului general. Bine ilustrat, prin raportări minuțioase și permanente, este sectorul de traduceri și de prezențe străine în paginile revistelor blăjene, ceea ce ridică nivelul calității și al profesionalismului echipelor de redactori, propulsând pe autorii lor într-o zonă europeană mult mai largă. Sunt de semnalat aici câteva noutăți pe care autoarea le pune în evidență, întâia oară, cum ar fi relatarea vizitei făcute în România de către doi oameni de cultură suedezi, a filoromânului Charles Upton Clark sau Scotus Viator, a unor manifestări științifice închinare lui Goethe sau lui Mistral. Merită toată atenția și semnalarea prezenței unor turnee teatrale la Blaj sau a unor congrese cu rezonanțe naționale (Congresul Ligii Culturale, de exemplu). Poate că s-ar fi convenit să ne fi oferit mai multe detalii asupra sistării revistei „Unirea” în 1937.

Meritorii și cu multă grijă pentru detaliu sunt redactate capitolele consacrate presei manuscrise blăjene și apoi a revistelor școlare editate aici în perioada interbelică: „Mlădițe”, „Avânt tineresc”, „Răsai soare”, „Marianistul” sau „Tinerimea nouă”. Prezența lor în peisajul cultural al Blajului se explică prin grija pentru educația de bună calitate pe care școlile Blajului a oferit-o tinerei generații, dovadă de ce Nicolae Balotă și Corneliu Coposu sunt duși de către părinții lor la Blaj.

Analizele oferite de autoare sunt în general corecte și atent lucrate. Uneori apetența pentru detaliu încarcă prea mult textul, împânzindu-l cu citate excesive, dar faptul în sine are și meritul esențial de a ne oferi de la sursă, opinii pro și contra, prin redarea exactă a „foii de temperatură” a epocii. Prin masivul material pus în circulație de autoare pătrundem în lumea miraculoasă a presei interbelice, în zona de acțiune cea mai fierbinte a ei, semn că autoarea a înțeles să se pătrundă de pulsul febricitant și pasionant al multitudinii de probleme pe care aceasta le ridică.

Descrierea fenomenului cultural și revuistic se face cu atentă grijă de a ne comunica sensul exact al evenimentelor, comentariul său, participarea afectivă directă fiind bine strunită și cenzurată. Stilul este agreabil, lipsit de stridențe și de poticneli, iar bibliografia adusă la zi face de cele mai multe ori, raportările la realitatea circulației textelor de astăzi în ediții și resuscitări publicistice contemporane.

Abordând o temă de cercetare de maximă importanță cultural-literară, teza de doctorat a Claudiei Crișan (Oancea-Raica) reprezintă o meritorie contribuție de istoria presei, istoria ideilor, istoria culturii și literaturii românești din perioada interbelică. Ea vine să umple un gol adânc resimțit în istoriografia noastră literară actuală, aducând în dezbatere spiritul viu al unei demonstrații care invită la dialog și la cunoaștere reciprocă. Prin studiul ei atent și metodic Blajul de astăzi se „căftănește” din nou, fiind propulsat în realitatea faptică a timpului de față printr-o privire scormitoare și incitantă, care merge de fiecare dată la sursă. Iată de ce propunem spre susținerea publică teza Claudiei Crișan (Oancea-Raica) și opinăm cu toată convingerea pentru recunoașterea calităților lucrării de față în așa fel ca ea să aducă autoarei titlul deplin meritat de doctor în filologie.

Referat

asupra tezei de doctorat elaborată de doctoranda Pop Simona-Maria
cu titlul de *Adrian Marino – monografie* [Adrian Marino: monograph] – 26.06.2009

În istoria criticii și a comparativismului românesc din a doua jumătate a secolului al XX-lea, numele lui Adrian Marino s-a înscris ca un adevărat moment de referință. Nimeni n-a făcut pentru comparatistica românească din ultimii cinci zeci de ani mai mult decât el, nimeni n-a obținut atâtea succese pe plan național și internațional, nimeni n-a încercat cu mai multă obstinație decât el să revigoreze metoda și disciplina ca atare și să o îndrepte spre noi forme de abordare a fenomenelor literare, anexându-i cu fermitate teritoriul generos al criticii ideilor literare. Chiar dacă noua direcție n-a cunoscut încă mulți adepți și rezultatele acestui tip de demers n-au devenit încă spectaculoase, timpul nu a expirat încă și consecințele activității sale în acest domeniu pot să-și arate cu îndreptățire roadele. Marele său merit a fost că în plin regim comunist, de strictă supraveghere și cenzură ideologică și politică, el a creat o breșă de mari proporții în ceea ce privește dialogul culturii și literaturii noastre cu străinătatea, a impus valorile naționale peste hotare și a adus în țară suflul proaspăt al noilor tendințe și orientări în gândirea estetică și literară mondială, a creat un cadru propice schimbului liber de valori, dialogului de aleasă calitate cu cei mai de seamă reprezentanți ai scrisului literar planetar. Nici o altă revistă românească nu s-a ridicat la nivelul atins de „Cahiers roumains d'études littéraires”, care a reprezentat ani de zile cartea de vizită a scrisului românesc în fața străinătății, poarta prin care acesta a putut să-și afirme prezența sa benefică în concertul literaturilor și culturilor lumii. Un asemenea efort de promovare a valorilor naționale nu mai făcuse înaintea sa decât Bazil Munteanu, dar în alt context și cu alte resurse, de aceea efortul cu totul special al lui Adrian Marino de a forma în jurul lui o școală de tineri comparatiști trebuie apreciat ca atare.

Ca unul care am beneficiat, chiar de la începuturile afirmării mele literare, de sfaturile și îndrumarea apropiată a lui Adrian Marino, de prietenia și orientarea sa generoasă, prin îndemnuri și „comenzi” de colaborare la CREL, dar și în străinătate (mi-a cedat în acest sens mie invitația primită de dânsul de a colabora la un onorant proiect european intitulat „Bible de tous les temps”, inițiat de doi ași ai disciplinei, Yvon Beval și Dominique Bourel, în colaborare cu prestigioasa editură Beauchesne, prin colaborarea la volumul *Le siècle des Lumières et la Bible*, apărut în 1986 la Paris) m-am simțit dator să promovez acest act de restituire critică a impresionantei sale activități, oferind unui reprezentant al generației tinere șansa de a redescoperi și reexamina valoric activitatea unui om de cultură care a avut neșansa să traverseze cel puțin trei regimuri politice și să figureze printre proscriși regimului de teroare comunist. Misiunea de a realiza o asemenea complexă lucrare i-a revenit Simonei-Maria Pop, o înzestrată absolventă a Universității noastre, care s-a dovedit la înălțimea datoriei încredințate. Pe lângă faptul că a dat publicității o serie de studii și articole privind viața și activitatea lui Adrian Marino, ea ne oferă astăzi, sunt forma acestei lucrări de doctorat, o valoroasă încercare de examinare critică a operei importantului comparatist român. Teza de doctorat concepută de ea nu este o monografie în sensul clasic al cuvântului, ci o formă modernă de a organiza un material aparent dispersat oferindu-i coerență și consistență. Organizarea materialului pe capitole se face de fiecare dată în jurul unei idei directoare, în așa fel încât să lumineze cât mai bine intențiile criticului și comparatistului Marino și să servească intenționalității declarate a monografistei, aceea de a realiza un portret interior al omului de cultură Adrian Marino, în care liniile rigorismului și moralismului său structural să fie cât mai bine evidențiate. Adrian Marino este omul unei anumite formații și concepții despre viață și

societate, un cărturar benedictin în adevăratul sens al cuvântului, care se apără pe sine și valorile unei lumi dispărute prin actele de cultură pe care le întreprinde. „Supraviețuirea prin cultură” ar putea fi intenția declarată și ascunsă a acestui demers, care opune lumii totalitariste exemplele cele mai elocvente ale unui discurs liberal, fidel promovării libertății de spirit și de exprimare individuală. Idealurile unui om care a suferit timp de douăzeci de ani privațiunile cele mai aspre a cărei demnitate umană și conștiință spirituală a fost agresată, mutilată, asuprită, dar nu deformată, și care și-a păstrat cu stoicism și efort suprauman valorile democratice interioare ies cu claritate la lumină din paginile acestei cărți care vine să reașeze personalitatea profesorului de umanitarism care a fost Adrian Marino la locul ce i se cuvine în contextul luptei pentru modele și afirmare a spiritului creator din perioada comunistă. Căci nu trebuie să uităm nici o clipă faptul că Adrian Marino a încercat să ofere marii mase de critici îndoctrinați și aserviți regimului un model de a trăi în răspăr cu regimul, de a refuza înregimentarea oficială de slujbaș al statului, de a prefera statutul de marginal, de independent, chiar dacă independența lui era așa precum aceea a lui Moromete, una iluzorie. Macedonskianismul firii sale orgolioase și subiective își pune amprenta, așa cum bine arată autoarea într-un capitol final, asupra tuturor acțiunilor, inaugurate cu pompa declarativă aferentă, de prestigiosul critic și comparatist, căruia îi plăcea să aducă cu fiecare carte a sa un mic spectacol de inițiativă și originalitate, menit să-i apere unicitatea. Pentru a explica cât mai bine caracterul individualității creatoare a acestui spirit singuratic și singular în contextul cultural al epocii comuniste, autoarea așează în fruntea cărții sale un capitol edificator, cel cu privire la experiența gulagului comunist. El ține loc de biografie, căci din aceste rapoarte de securitate aflăm și reperele biografice care ne interesează și care pun în lumină un destin ultragiatic, la fel ca în cazul lui Macedonski. Figura de „ultragiat”, de „proscris” va fi apoi întreținută în tot restul vieții, ca un corolar al spiritului său de libertate. Frustrarea suferită prin interzicerea dreptului de semnătură timp de douăzeci de ani, cât a fost ținut departe de scris și de lumea literară, explică efervescența critică în care s-a lansat după eliberare, mulțimea și anvergura proiectelor, amplitudinea lor, tânărul Marino, așa cum arată autoarea, ajungând să redea un sens vieții sale „folosindu-se tocmai de acest sistem împotriva căruia luptase cu înverșunare... Scrierilor din domeniul criticii literare li se vor adăuga jurnale intelectuale sau cărțile despre Eliade și Etiemble, toate acestea fiind de fapt manifestări culturale independente și alternative culturii oficiale, așa cum vom demonstra în capitolele următoare”, spune autoarea la un moment dat.

Interpretarea dată de autoare ni se pare nu numai rezonabilă și plauzibilă, ci și corectă. Pentru Marino, fostul pușcăriaș al lagărelor comuniste, nu cultura și scriitorii oficiali contemporani puteau deveni obiect de studiu, ci mai degrabă acei scriitori și zone culturale, iluminismul, de pildă, care aminteau de climatul ideologic al epocii interbelice sau care puteau vorbi acum contemporanilor de alte tipuri ale libertății de creație, neinfluențate și nedirijate de partid. În acest sens mergeau și primele sale cărți despre Macedonski, cartea despre *Introducerea în critica literară* din 1968, cărțile legate de *Critica ideilor literare* din 1973, cum ar fi *Modern, modernism, modernitate* (1969) și *Dicționar de idei literare* (1973), dar mai ales cartea contactelor cu Occidentul, adică școala unei noi democrații. Autoarea a intuit foarte bine misiunea „civilizatorie” și formativă a acestor scrieri, de aceea ele au făcut obiectul unei tratări amănunțite în capitolul al doilea al lucrării, intitulat *Jurnalul intelectual și aventura străinătății*, un capitol bine scris, beneficiind de identificarea acelor aspecte care se conformează programului său intelectual de recuperare a Europei, element de care fuseseră privați ani buni de la instaurarea Cortinei de Fier.

Recuperarea lui Mircea Eliade, cel mai important scriitor și om de cultură român din lumea occidentală va intra și ea în acest vast program de integrare europeană, pe care autorul l-a desăvârșit prin scrierile sale despre Europa, redactate după 1989 și căruia autoarea îi dedică

un important capitol al lucrării sale, inclusiv atașând aici reflecțiile autorului cu privire la cel de al treilea discurs, reflecții mărturisite în cartea de dialoguri cu Sorin Antohi.

Autoarea lucrării de față intuiește cu finețe schimbarea de paradigmă care s-a petrecut în viața și activitatea comparatistului Adrian Marino după 1989. Omul poate să iasă acum cu curaj în arenă, poate să reia legăturile cu Partidul Național Țărănesc, să participe alături de Doina Cornea la ședințele unui Forum Antitotalitar, poate interveni în presă cu articole privind tactica și strategia trecerii țării la democrație. Încet-încet, criticul și comparatistul părăsește lumea ideilor abstracte pentru a se dedica unor activități concrete, participă la ședințe ale Alianței Civice, la Memorialul Durerii de la Sighet, alături de oameni cu care dorește să reformeze societatea românească încă bolnavă de atâția ani de comunism. El descoperă acum un al treilea discurs pe care ar dori să-l promoveze, se afirmă tot mai mult ca ideolog și mai puțin ca și critic și istoric literar. Simona-Maria Pop analizează foarte bine această schimbare în capitolul destinat discuției despre vocația ideologică. Ieșirile sale în arenă sunt tot mai numeroase și mai tranșante, fapt care îl face să judece cu oarecare asprime poziția lui Noica față de liderii comuniști, lucru care v-a duce la „demascarea” lui Noica, dar și la polemica pornită de grupul de la Păltiniș, care v-a sări în apărarea maestrului lui. „Cearta intelectualilor” v-a forma obiectul altui capitol bine scris al acestei lucrări, care intenționează să ne restituie un Marino cât mai aproape de adevăr.

Un alt capitol important acordă Simona-Maria Pop recunoașterii publice de care s-a bucurat omul de cultură și comparatistul Marino. Momentul culminant îl constituie primirea premiului Herder și a Legiunii de onoare, fapt care ridică prestigiul scriitorului în ochii contemporanilor, chiar dacă refuzul de a intra într-o Academie care a mai păstrat în rândurile ei unele fosile comuniste poate contraria. Gestul este însă perfect motivat de linia de conduită pe care comparatistul o adoptase, crearea unei școli și a unor discipoli fiind de asemenea în firea lucrurilor, deoarece, fără să exagerăm deloc, omul de cultură clujean devenise cu adevărat un fel de spiritus rector al vieții literare, un formator de opinie, un maestru către care se îndreaptă privirile multor tineri care simt nevoia unor îndrumări. În special procesul alegerii este prezentat de autoare ca deosebit de favorabil unor astfel de opțiuni și clarificări poziționale.

Capitolul *Adrian Marino și critica de idei* readuce în atenție unul dintre idealurile cele mai importante ale comparatistului literar și modul în care și-a înțeles el misiunea în cadrul Asociației Internaționale sau Românești de Literatură Comparată (o sesiune omagială cu acest obiectiv, fiind organizată la un moment dat la Cluj prin strădania lui Paul Cornea) sau prin cărțile și contribuțiile pe care le-a realizat în acest domeniu, cel mai important de altfel din întreaga lui activitate. Cu multă pătrundere critică selectează autoarea toate acele componente ale conceptului marinist de literatură comparată, stăruind, prin analize convingătoare, și asupra modului cum l-a ilustrat în practică. Selecția lucrărilor de acest gen este operată prea tranșant de autoare, lăsând pe dinafară cărți importante care se subsumează genului, cum ar fi *Hermeneutica ideii de literatură* (1987), *Comparatisme et Theorie de la littérature* (Paris, 1988), *Tendences esthétiques* (Budapest, 1984) și, mai ales, *Biografia ideii de literatură*, un serial impresionant, care, alături de preocupările cu privire la istoria cenzurii a ocupat timpul comparatistului în ultimii ani.

Cu mult aplomb, acuitate și intuiție critică, autoarea lucrării de față rezolvă mai toate problemele importante care ar fi trebuit rostite în legătură cu o operă atât de bogată și diversificată. Preocupată să descifreze resorturile cele mai intime ale personalității mariniene, să pătrundă în ascunzișurile laboratorului său intim, autoarea lucrării de față realizează multe pagini de pătrunzătoare analiză literară, pagini care nu se transformă însă în encomion și nici în exagerări egolatre. Obiectivitatea și simțul critic domină cele mai multe pagini ale lucrării, într-o așa-zisă monografie în care domină stilul eseistic de bună calitate, cu percutante și frumoase caracterizări critice, cu asociații de bun gust, cu pagini de aleasă reconstituire

documentară (capitolul privind dosarul de securitate sau „aventura străinătății”), cu capitole care nu sufocă prin erudiție dar nici nu lasă impresia improvizației. Un stil critic plăcut și recomfortant îl însoțește pe cititor de-a lungul întregii lucrări, pe care subsemnatul o consideră de bună calitate, atât sub raportul informației istorico-literare, cât și în sectorul interpretării critice, autoarea găsiind de cuviință să ne ofere în final și un interesant portret al macedonskianismului structural al omului și scriitorului.

Având în vedere aceste calități, ca și efortul depus de scriitoare de a integra analizei sale și surse mai puțin accesibile, cum ar fi cele provenite din fondul arhivistic depus de scriitor la Biblioteca Central Universitară Lucian Blaga din Cluj-Napoca (fond pe baza căruia a construit subcapitolul relației sale cu Mircea Carp), țin să subliniez în final buna organizare a materialului critic cu care a operat, într-o echilibrată adecvare dintre analiză și sinteză, propun cu plăcere spre susținere publică teza de față și susțin cu îndreptățire ca autoarea ei să i se confere titlul de doctor în filologie.

Referat

asupra tezei de doctorat *Literatura exilului românesc de expresie spaniolă: George Uscătescu* [Romanian exile Literature in Spanish: George Uscătescu] de Sanda-Valeria Moraru, depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918”, 02.07.2010

Personalitatea complexă și generoasă a poetului și profesorului George Uscătescu aștepta de mai multă vreme să fie validată critic și referențial printr-o lucrare de anvergură. Aceasta, pentru că vorbind de el, vorbim implicit și de potențialitățile exilului românesc din lumea hispanică ce se cer corelate cu nivelul ideatic occidental al momentului. Este bine știut că Spania și țările latine din America de Sud au reprezentat ținte predilecte de refugiu pentru scriitorii români de diferite orientări, încurajați, mai ales, de toleranța acestor țări față de opțiunile ideologice de dreapta pe care mulți dintre acești refugiați le-au împărtășit, într-un fel sau altul în țară. Apoi, în Spania a funcționat și înainte de război un lectorat de limba română, transformat de Alexandru Busuioceanu într-un institut cultural de prim rang, iar prezența acolo a unor scriitori români de primă mărime, precum Aron Cotruș sau Vintilă Horia și a unui cerc românesc foarte activ patronat de Traian Popescu a făcut realmente din Spania un teren mult căutat de acțiune liberă și de exprimare a identității Celuilalt. A fost țara care i-a adunat la un loc pe români de certă valoare, ca Alexandru Ciorănescu, Alexandru Busuioceanu, Aron Cotruș, Pamfil Șeicaru, Horia Stamatu, Aurel Răuță, Alexandru Gregorian, Radu Enescu, Vintilă Horia, Ion Țolescu, Stelian Govora și alții mai mulți, hotărâți să deschidă în fața Europei o largă dezbatere cu privire la rolul și destinul pământului românesc, prin cărți și reviste cu mare ecou internațional.

În această campanie pro-românească s-a înscris, prin varii mijloace și posibilități de exprimare, întreaga activitate a profesorului și omului de cultură George Uscătescu, despre a cărui muncă pe tărâm literar și cultural dă seama lucrarea de față, pe care tânăra hispanistă Sanda-Valeria Moraru, cadru didactic la Universitatea „Babeș - Bolyai” din Cluj-Napoca, o consacră, cu mare rigurozitate și spirit critic, reconstituirii fidele a rolului jucat în această direcție de George Uscătescu. Chiar dacă autoarea și propune să surprindă doar două dintre domeniile în care profesorul George Uscătescu s-a manifestat cu rezultate dintre cele mai apreciable, poetul și eseistul, cartea poate fi considerată însă ca o veritabilă monografie cu caracter documentar și critic, deoarece multe dintre capitolele cărții verifică această aserțiune.

Lucrarea se și deschide cu un preambul deosebit de util, care pune în valoare rolul și locul lui George Uscătescu în cadrul exilului românesc din Spania, stabilind și coordonatele și direcțiile fertile pe care se mișcă programul său cultural, program conceput într-un sens foarte

larg și generos și căruia i-a acordat numeroși ani de sbucium și sacrificii materiale. Este valorificată cu acest prilej bogata moștenire literară rămasă de pe urma profesorului, prin reșezarea și redimensionare exactă a ariei sale de activitate și de plasare a eforturilor sale în cauza românească în cadrul mai larg ale tendințelor culturale și ideologice occidentale de după Cel de al Doilea Război Mondial, cu realitățile dure ale perioadei războiului rece și de înțelegere a stărilor de după Cortina de Fier. Autoarea are meritul de a fi subliniat caracterul dezinhibant și comprehensiv, sub zodia căruia se situează atitudinea lui George Uscătescu de cooperare cu autoritățile din țară, el numărându-se printre acei puțini români de mare talie intelectuală, care au păstrat raporturi cordiale cu țara, chiar în epoca de tristă aducere aminte, a deceniului satanic. A fost un mod mult mai maleabil și mai performant de a înțelege natura relațiilor cu țara de origine, atitudine soldată și cu numeroase rezultate benefice, de pe poziția ocupată de el în sistemul construcțiilor europene de la acea dată, putând să se implice cu o mai multă motivare în susținerea cauzei României. Stau mărturie în acest sens majoritatea studiilor, cărților și revistelor pe care le-a gândit și dirijat, în așa fel ca singura țară latină din Orient să-și găsească locul ce i se cuvine în comunitatea europeană. Autoarea deschide în acest sens o argumentată și documentată discuție asupra multitudinii proiectelor și instituțiilor în care a fost angrenat profesorul Uscătescu în anii cei mai fertili ai activității sale, precum și larga vizibilitate de care s-a bucurat. Profesor universitar la două dintre cele mai importante universități spaniole, urmaș la catedră a celebrului Eugenio D'Ors, profesor visiting la universități de prestigiu ca Buenos Aires, Strasbourg, Roma, Paris, Florența, Palermo, Modena, conferențiar apreciat mai pe toate meridianele lumii, George Uscătescu a impresionat prin capacitatea sa de a se plia pe marile subiecte ale istoriei momentului, de a da răspunsuri interesante la multe întrebări de istoria culturii, de politologie și pedagogie socială, de globalizare și strategie europeană, care frământau societatea occidentală din acel moment, cărțile sale cu subiect științific, istoric sau literar, bucurându-se de o reală primire de public. Lucrarea Sandei-Valeria Moraru are apoi meritul de a sublinia larga adeziune a intelectualului cult și rafinat la temele și problemele românești, intelectual care au avut marele merit de a ține Occidentul conectat la o largă rețea de informații, teme și probleme privitoare la cultura și istoria noastră națională, de a fi păstrat România, trecutul și viitorul ei, în vizorul forurilor academice și științifice ale lumii.

O activitate bogată și suficient de bine apreciată a desfășurat George Uscătescu în planul creației literare, în special în poezie, căreia autoarea îi acordă un spațiu privilegiat în economia cărții, respectiv o treime din întreaga întindere. Sunt puse la contribuție toate volumele poetului, de la cel de debut, „Thanatos”(1970), la „Dărâmat Ilion”(1972), „Melc sideral” (1974), „Memoria pădurii” (1977), „Millenarium” (1980), „Autobiografie” (1985), „Poezii” (1981) și „Poemas de la tierra perdida” (1991), tratate în funcție de temele predilecte și metaforele obsedante, cu un accent special privind puterea lor de expresivitate lirică. Iubirea, natura, exilul, dorul de țară, sfârșitul lumii, timpul, renașterea spirituală, critica regimului comunist, melancolia sau pesimismul, moartea, extazul spiritual etc. sunt numai din câteva axe de simetrie în jurul cărora se edifică un sistem liric axat în principal pe trăirea marilor experiențe existențiale ale veacului. Cum poezia sa a cunoscut și numeroase variante în limba română, autoarea are ocazia să pună alături versiunile românești cu cele spaniole, dublând comentariul estetic cu unul filologic, care să facă trimiteri la probleme de limbă, versificație și studiu de text, ceea ce este evident în folosul general al analizei critice. Poetul este după ea un argonaut spiritual cu vastă cultură, reînnoind teme antice și moderne, reînviind mituri și personaje mitologice, cărora le conferă o nouă perspectivă și conotație moral-filosofică, ceea ce accentuează perspectiva simbolic-umanistă a unei lumi și a unei umanități, traversată de amenințări și vicisitudini multiple, de provocări și seisme cărora autorul se simte îndreptățit să le dea un răspuns corespunzător cu viziunea sa de „deșțărăt”, de ins lipsit de dulceața

pământului natal și de forța lui miraculoasă, anteaică. O poezie de cadențe grave, orfice, și în același timp adoptând ceva din alura marilor imnuri inițiatice, urmând linia unei transcripții de sentimente în continuu dialog cu divinitatea, cu zeitățile de dincolo de lume, cu marile prefaceri ale timpului pe care îl parcurge. Solilocviul poetului e dublat de vocea interioară, pregnant interogativă a întâlnirilor poetului cu sufletul cetății, cu magica luminozitate a unui spațiu naturist ce se circumscrie cu gravitate cercurilor existențiale. Oscilând între opac și luminos, îmbrăcându-se în tonalități lirice foarte diverse, de la melcul adormit, ca simbol al hibernării și a acceptării resemnate a destinului, și de la dimensiunea crepuscular-agonică a ființei umane până la accentele critice ale universurilor carcerale din spațiul comunist, poezia lui George Uscătescu răspunde unei necesități stringente a sufletului românesc din exil, aflat în perioada unor refaceri spirituale liminare, cărora autoarea le dă și un posibil răspuns cu privire la valoarea acestei creații în contextul poeticității noastre moderne.

Un loc important acordă autoarea eseistului George Uscătescu, domeniu în care compatriotul nostru s-a ilustrat cu vădit aplomb și strălucire. Mulțimea de cărți publicate an de an, varietatea subiectelor și a formulilor de punere în pagină vădesc din plin apetitul dezbatativ al autorului, capacitatea sa de deschidere filosofică și spirituală, dorința de a se implica în dialogul de idei al timpului său, cu intenția sinceră de a oferi soluții și căi de abordare diverse și percutante. Pe unul dintre primele locuri se așează munca sa programatică de la revista „Destin”, una dintre cele mai bune și mai apreciate reviste românești din exil, ca și dorința lui de a pune în circulație o serie de mari personalități românești, precum Eminescu, Blaga, Brâncuși, Cantemir, Maiorescu, Pârvan, Luchian, Noica, Cioran, Titulescu ș.a., dar și a unor nume intrate demult în conștiința universalității, precum Cervantes, Columb, Sf. Francisc, Dante, Pirandello, Ezra Pound, Lorca etc., cărora le consacră eseuri pline de observații pertinente și de o ideatică substanțială. Opera sa eseistică ni se prezintă ca un dialog subtil de opțiuni între spiritualitatea românească și cea universală, ca o oază fertilă de convivialitate între componentele cele mai diverse ale geniului uman de pretutindeni, pe care autoarea le surprinde în dimensiunea lor exactă, cea mai favorabilă și cea mai atractivă. Situația elitelor românești din exil formează și ea obiectul unor analize temeinice, la fel ca intervențiile sale critice la adresa subculturii, a unor aspecte reprobabile ale bolșevismului și comunismului, a totalitarismului în general. Pentru a contura cât mai bine aria de interes a intelectualului nostru din Spania, autoarea aduce în discuție ideile sale privitoare la Uniunea Europeană sau cele legate de condiția exilatului și de problema libertății. Strâns legate de acestea sunt cele care vizează poziția sa privitoare la rolul civilizației și culturii în contextul progresului accentuat la omenirii, ceea ce pune în valoare apertura cu totul remarcabilă a preocupărilor sale de ordin politic, social, filosofic, estetic, cultural.

Personalitatea cu totul atractivă a autorului este conturată de autoare prin aducerea în discuție a lucrărilor sale special destinate dezbaterii problemelor României. În acest sens el este unul dintre puținii români din Occident care au consacrat o întreagă carte istoricului relațiilor dintre România și Spania, a modului în care cele două popoare și culturi se cunosc și se interferează de-a lungul timpului, contribuind în felul acesta la conturarea unui spațiu specific al latinității europene. Acest aspect este relevat și de corespondența sa, editată până acum, capitol care rotunjește prezentarea critică a activității sale multiple, pe care autoarea o scrutează cu antene sensibile, mereu gata să adauge o nouă trăsătură definitorie personalității atât de elocvente a harnicului nostru compatriot. O bibliografie bogată a operei încheie acest vizibil efort critic și documentar, în care teroarea nedisimulată a analizei se împletește cu năzuința spre construcția de sinteză, cu preocuparea vizibilă de a nu scăpa nici un aspect de detaliu, care ar putea modifica sau îmbunătăți optica generală prin care a fost privit scriitorul până acum. Scrisă cu vădită intenție de a face cunoscut publicului românesc cât mai multe din scrierile redactate în limba spaniolă ale autorului – multe dintre ele inaccesibile și e negăsit în

bibliotecile din țară -, lucrarea de față a Sandei-Valeria Moraru se impune prin seriozitatea construcției, prin grija meticuloasă cu care abordează și tratează subiectul, prin folosirea unei ample și cuprinzătoare bibliografii și, nu în ultimul rând, prin preocuparea pentru expresia critică și judecățile de valoare emise.

Importanța cărții de față constă în primul rând în contribuția esențială pe care lucrarea de față o aduce la o mai bună cunoaștere a exilului românesc. În al doilea rând, ea propune o interesantă și incitantă discuție asupra unei opere bogate și complexe, care înscrie, alături de efortul altor scriitori români de valoare ca Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Aron Cotruș, Vintilă Horia sau Constantin Virgil Gheorghiu, o pagină de gândire și trăire românească, prin care încearcă să ofere propriul său răspuns la provocările secolului al XX-lea, la nivel global și regional. Autoarea conturează cu o reală plăcere analitică destinul unui intelectual român de aleasă stirpe, proiectat în spațiul unei Europe dezbinată și plină de contradicții, care reușește, grație culturii, formației enciclopedice și muncii sale tenace, să construiască acolo un univers românesc sui-generis, demn de un adevărat „spirit european”.

(publicat sub titlul *Cuvânt înainte* la vol. Sanda-Valeria Moraru, *George Uscătescu – poet și eseist*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2012, 406 p., ISBN 978-973-595-378-2, p. 9-13.)

Referat

asupra tezei de doctorat *Cornel Regman. Monografie literară* [Cornel Regman. Literary monograph] de Elena-Nadia-Ramona Vesa, depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” – Alba Iulia, 26.11.2010

Critica românească, s-a spus nu de puține ori la noi, este o creație a foiletonismului. Ca o confirmare a acestei aserțiuni poate fi invocată întreaga pleiadă de critici de la sfârșitul secolului al XIX-lea în începutul celui de al XX-lea, în frunte cu Ilarie Chendi, Ion Trivale, Mihail Dragomirescu, Nicolae Iorga, Eugen Lovinescu, dar și discipolii mentorului cenaclului „Sburătorul” din perioada interbelică, între care se numără nume de mare răsunset, precum Pompiliu Constantinescu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessiciu, Felix Aderca etc. A devenit de notorietate faptul că până și tinerii intelectuali ardeleni, formați la școala de estetică și critică filosofică a Universității românești clujene mutată temporar la Sibiu, ai căror mentori au fost dascăli și comparațiști de renume ca D. Popovici, Liviu Rusu, Lucian Blaga sau D. D. Roșca, s-au simțit datori în 1943, cu puțin timp înainte de ieșirea din arenă a marelui îndrumător literar care a fost E. Lovinescu, să se afilieze direcției estetice reprezentate cu atâta strălucire de acest ilustru discipol maioreșcian. Printre semnatarii „Manifestului” de adeziune al Cercului Literar de la Sibiu din acel moment, au figurat intelectuali distinși ca Victor Iancu și Ovidiu Drimba sau tineri aflați în faza afirmării literare, ca Ion Negoșescu, Radu Stanca, Eugen Todoran, Ștefan Augustin Doinaș sau Cornel Regman, acesta din urmă ajuns mai târziu unul dintre numele de notorietate ale criticii românești de după cel de al Doilea Război Mondial.

Prezența sa activă în presa românească pe o perioadă de peste 50 de ani, numeroasele cărți și prefețe care i se datorează au determinat-o pe o remarcabilă absolventă a Universității din Alba Iulia, Nadia Vesa, să se consacre, cu o știință analitică demnă de apreciat, punerii în valoare a activității de critic și istoric literar a acestui demn reprezentant al Cercului Literar de la Sibiu, consacrandu-i cea dintâi monografie critică de proporții. Apetitul critic al tinerei scriitoare poate fi constatat atât din parcurgerea lucrării de față, cât și din examinarea listei sale de lucrări, care consemnează participarea sa la numeroase simpozioane și reuniuni cu caracter

didactic sau literar, după cum prezența sa în coloanele unor reviste literare și culturale actuale a devenit un lucru obișnuit pentru cei care îi urmăresc cu interes scrisul.

Abordând cu seriozitate și diligență calitatea de autor de sinteze critice, autoarea a reușit să abordeze sistematic multiplele laturi și ipostaze ale personalității criticului analizat, încercând să cuprindă într-o imagine globală multitudinea preocupărilor scrisului acestuia, cu responsabilitate și seriozitate analitică, în așa fel încât să nu lase nimic pe dinafară din activitatea atât de bogată și de diversă a harnicului om de cultură care a fost Comet Regman. Pe lângă activitatea didactică presantă, pe care a depus-o în cadrul învățământului superior de la Constanța, Cornel Regman n-a abandonat nicio clipă principala sa preocupare de critic și foiletonist literar, activitate depusă cu o rară abnegație în paginile revistelor „Tomis” și „Viața românească”, încât numele lui nu poate fi omis din nicio listă privind principalii critici ai epocii.

Lucrarea de față a Nadiei Vesa ține cont de toate aceste considerente. Investigația ei dovedește o bună familiarizare cu subiectul abordat, dar și cu tendințele și curente de opinii ale epocii în care s-a format și în care și-a desfășurat activitatea Cornel Regman. Totodată, ea respectă cu mare strictețe etapele afirmării creatoare a criticului, știind să reconstituie, cu prestanță și grijă pentru adevăr, climatul socio-politic și științific pe care l-a traversat criticul, cu tributul plătit la un moment dat presiunii timpului (cum ar fi, de exemplu, activitatea de la „Almanahul literar” când s-a adăpostit sub pseudonimul Dan Costa). Structura lucrării pe care ne-o supune atenției este adecvată țelului principal urmărit de autoare, acela de a scoate în evidență preeminența calităților sale de critic literar. De aceea, renunță la procedeul obișnuit de a-și deschide lucrarea cu periplul biografic, preferând să considere acest capitol ca un aspect secundar al sistemului său de valori și să-l transfere spre sfârșitul lucrării, mediul formativ catalizator reprezentându-l tocmai atașamentul său ardent la programul și acțiunile Cercului Literar de la Sibiu. Așa se și explică interesul pe care-l dobândește în economia lucrării prezentarea „Revistei Cercului Literar” și a preocupărilor cerchiștilor, ca sens nobil urmărit de autor pe tot parcursul existenței sale.

Ca un corolar al acestui mod de a fi sunt degajate de către autoare și trăsăturile definitorii ale programului său de acțiune critică, expus cu competență și acribie profesională într-un capitol în care sunt decelate cele trei note distincte care-i vor însoți activitatea de acum înainte și din care nu lipsește caracterizarea esențială de „critic junimist”, pe care profilul său de bază o va încorpora, ca tipologie și mod de manifestare publică. Corelativă la „critică de atitudine” pe care o va îmbrățișa, se adaugă și trăsătura sa inerentă de a se apleca asupra scrisului colegilor săi din branșa critică, acordând „criticii criticii” un rol esențial de existență sub cupola artei valide din punct de vedere estetic și moral, de a sublinia nevoia ca arta literară să producă schimbări de mentalitate și de fortificare a inteligențelor prin acțiunea critică. Autoarea găsește că din această înclinare originară spre critica valorizatoare, care să excludă divagația și exagerările laudative, derivă și capacitatea criticului și exegetului Cornel Regman de a se afla mereu în plutonul fruntaș al criticii din anii după 1967, când debutează cu cartea *Cărți, autori, tendințe*. Rigoarea și simțul polemic vor deveni alte cerințe de bază ale intervențiilor sale și vor da măsura valorii de interpret inexpugnabil și a rolului de cronicar literar asumat cu inflexibilitate, maliție și inclemență doctrinară. Ni se pare apoi extrem de nimerit a-i judeca prestația în raport cu confrății săi cerchiști, dintre care patru vor opta și ei pentru analiza fenomenului literar. Între ei, Ion Negoitescu s-a aplecat cu precădere spre studii restitutive și de punere în valoare a laturii de modernitate a literaturii române; Eugen Todoran, impus ca exeget al lui Eminescu și Blaga; Nicolae Balotă, atras de studierea comparativă a literaturii noastre și Radu Enescu, preocupat mai degrabă de idei și ideologii literare europene decât neapărat de autori români din trecut. Locul special al lui Cornel Regman în această confrerie literară provine tocmai din faptul că e singurul dintre ei care își asumă, prin excelență, calitatea de mediator al valorilor actualității.

Partea de rezistență a lucrării monografice pe care o închină lui Cornel Regman trebuie s-o vedem înainte de toate în capitolele mediane ale lucrării, respectiv în trecerea atentă în revistă a activității de critic de întâmpinare a lui Cornel Regman și a preocupărilor sale majore, pe care autoarea le grupează în jurul unor tematici predilecte, cum ar fi: momente din evoluția poeziei românești, cronică prozei interbelice și postbelice, explorări și experimente, sancționarea unor năravuri literare condamnabile. Prin incursiuni avizate în trecutul poeziei noastre, cu popasuri semnificative ce au în vedere aportul poetic de substanță al lui Alecsandri, Bolintineanu sau Eminescu, Cornel Regman i se prezintă autoarei venind cu un bagaj remarcabil de sugestii și formulări critice în măsură să schimbe percepția contemporanilor asupra marilor clasici ai literaturii noastre, inclusiv asupra celor interbelici (Goga, Iosif, Bacovia, Barbu sau Blaga). Examinarea lui critică se apropie apoi tot mai mult de lotul poezilor contemporani, în rândul cărora sunt vizati Emil Botta, Dimov, Doinaș, Radu Stanca, Geo Dumitrescu, Gellu Naum, Virgil Mazilescu, Romulus Vulpescu, Ana Blandiana, Marin Sorescu, Dinescu, Verona, Bădescu, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Adrian Păunescu, Ioan Alexandru, Ion Caraion, Brumar, Tomozei, Grete Tartler, Constanța Buzea, Nina Cassian etc. și încă lista nu e terminată. La fel de comprehensiv este criticul în postura de examinator al prozei și criticii românești, încât sumarul cărților sale seamănă de aproape cu tabla de materii a unei istorii literare. Observația pe care am avea-o de făcut față de rezumatele foarte conștiințioase produse de autoare este că aceasta a respectat prea de aproape tratarea materiei în cauză pe baza cuprinsului volumelor semnate de autor și că nu a încercat o grupare a lor în funcție de criterii de afiliere mai largi: criteriul generaționist sau cel tematic, cel privind afinitățile structurale sau valorice, din care cauză asistăm uneori la o dispunere absolut aleatorie a comentariilor. Substanța critică devine pe alocuri difuză, prin repetiții sau prin folosirea abuzivă a citatelor și încercarea de a nu lăsa nimic pe dinafară. Totuși, se poate aprecia faptul că autoarea realizează performanța de a trece cu ușurință dintr-un plan în altul al manifestărilor sale critice, acoperind cu asupra de măsură toate genurile și manifestările literare ale autorilor inventariați de volumele concepute de autor. Demnă de relevat este apoi partea lucrării în care Nadia Vesa descoperă spiritul critic mefient, polemic, mușcător, ironic sau coroziv al „Mefistofelului” criticii românești, cum a fost botezat autorul volumului nastratinesc *Cică niște cronicari*, abundența metaforelor sale critice caracterizante, ce întrețin în permanență un „spectacol critic” regizat cu mare artă, în care autorul *Colocvialului* se complăce cu vădită și chiar sadică plăcere. Lupta lui cu mediocritățile, cu nonvalorile, cu veleitarii sau cu intrușii literari de orice fel generează acea stare de satisfacție și de confort intelectual pe care puține intervenții din epocă ți-o oferă. Avem de-a face astfel cu un „stil Regman”, inimitabil și bine pus în valoare de către autoarea lucrării, care trebuia să ducă în final și la un „portret” al criticului realizat cu artă acidă și cu o caligrafie inspirată. Niciun alt critic din epocă n-a avut ca el un mai împătimit cult al lucidității, o aspirație mai puternică către rigoarea conceptuală, dar și un mai acut simț de observație a anomaliilor literare, pe care să nu le lase nesancționate, spre menținerea stării de sănătate a unei literaturi. Observațiile sale ironice, adeseori cârcotașe și răutăcioase, provenind dintr-o bonomie structurală, dar și dintr-o „meteahnă temperamentală” sui-generis, conferă stilului său sarea și piperul unei inteligențe critice bazate pe persiflare și poftă de hârjoneală colegială. Că este așa, ne-o probează și volumul său de aforisme, ce oferă cititorului un adevărat răsfăț al bunului gust, o fizionomie studiată pe pamfletar și de sancționare atentă a derapajelor și scăpărilor de tot felul. În stilul moralistilor francezi arhicunoscuți, Cornel Regman încearcă să facă din literatură câmpul deschis al unor delicii literare provenind din prostia, din autosatisfacția și scorțoșenia unor ipochimeni care produc haz la fiecare declarație ineptă. Nadia Vesa se folosește de o pensetă cât se poate de performantă pentru a fixa în insectarul bolilor spiritului cât mai multe „cazuri” de hipertrofie ideatică, în așa fel încât să nu fie eludat în niciun fel sensul estetic și moral al operei, dar nici

lucrarea ironicului și ludicului, ca dovadă a punerii în valoare a plăcerii contemplative a nației, aplecarea spre a furniza fizionomii cât mai hilare, ce merge mână în mână cu apetitul său justițiar, de a sancționa prompt apariția „moftangiilor“ literari. Apropierea de ironia bonomă și sfătoasă a lui Creangă sau de moralismul discret al lui Agârbiceanu l-a dus la redactarea unor monografii critice închinată acestor scriitori, aspect pus în evidență cu multă probitate și sârguincioasă demonstrație de către autoare. Interesul de a ne dezvălui cât mai exact sensurile reale ale operei autorului investigat se adaugă insistenței vizibile a acesteia pentru a sesiza elementele de construcție critică și arsenalul de mijloace pus în mișcare de critica regmaniană, pe care o studiază atent în diacronia și sincronia ei intrinsecă. Fiecare operă e judecată în funcție de finalitatea ei și de efectul pe care-l stârnește printre confrăți, de relațiile și similitudinile pe care le creează, de suprafața pe care o ia în stăpânire.

Scrisă într-un stil agreabil, cu o bună stăpânire a instrumentarului critic folosit, Nadia Vesa realizează o adevărată monografie literară restitativă, demnă de a acoperi toate laturile unei activități critice respectabile, pusă timp de mai multe decenii în slujba literaturii românești responsabile, de calitate, încercând să îngroașe pe cât posibil lipsurile și insatisfacțiile sale estetice, făcând din critică o armă de luptă pentru calitate și responsabilitate critică, atât de greu escamotate în clipa de față de o critică literară encomiastică și prea puțin exigentă în fața nonvalorilor, diletanților și veleitarilor. De la Ilarie Chendi la Cornel Regman, acest tip de critică inclementă și destructivă, folosind din plin arsenalul ironiei și al limbajului savuros, persiflant, ne lipsește cel mai mult în clipa de față, poate cu o singură excepție onorabilă, cea a lui Alex Ștefănescu. De aceea, revenirea la Cornel Regman și la stilul său „bășcălios” de a produce texte critice ni se pare o ocazie nimerită pentru criticii actuali de a lua act de acest tip de critică „hâtră”, care ucide sau numai rănește cu blândețe și în șagă, apelând la argumente de bun simț. Pentru aceste motive, salutăm cu căldură apariția cărții de față!

(publicat ca *Prefață* la vol. Nadia Vesa, *Cornel Regman. Monografie literară*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015, 400 p., ISBN 978-606-8699-40-0, p. 5-9)

Referat

asupra tezei de doctorat *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică* [Romanian-Hungarian literary and cultural relations in the interwar period] de Enikő Szilághi (Olcăr), depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918”

– Alba Iulia, 20.05.2011

Istoria relațiilor literare și culturale româno-maghiare este veche și are în urmă o cercetare sistematică de mulți ani, dacă avem în vedere importante bibliografii oferite domeniului de către Veress Endre (*Bibliografia româno-ungară*, I-III, 1931-1935) sau cele care i-au urmat, semnate de Gáldi László, Domokos Sámuel, Réthy Andor și Váczy Leona.

Așa cum bine a arătat autoarea, de-a lungul timpului din sânul celor două popoare s-au ivit cercetători, scriitori, traducători sau militanți pentru apropiere care au marcat tot atâtea momente de contacte fructuoase, de colaborare și cunoaștere reciprocă. Periodic, aceste eforturi, străduințe și rezultate benefice se cuvine să fie rememorate, ordonate și judecate valoric și interpretativ din unghiul de vedere al cercetătorului imparțial, reexaminarea critică având drept aliat timpul, cel care sedimentează și dă consistență oricăror fapte umane, în așa fel ca de experiența înaintașilor să profite din plin și generațiile clipei de față.

Lucrarea de față – la origine teza de doctorat al doamnei Szilághi (Olcăr) Enikő - vine să răspundă tocmai unui atare deziderat, foarte necesar marcării stadiului actual al problemei și să repună pe tapet importanța unui act cultural cu semnificații mult mai extinse decât la prima privire, cu adânci implicații imagologice și de istorie a mentalităților, atrăgând atenția asupra

unui teren de cercetare important și fecund, tot mai neglijat în ultimii ani, datorită unei false înțelegeri a relațiilor reciproce, inflamate periodic și de luări de atitudine politică excesive.

Analizând cu obiectivitate și fără parti-priuri ce s-a întâmplat în acest domeniu în cei douăzeci de ani câți au trecut de la evenimentele din decembrie 1989, am putea conchide că, față de perioada anterioară stadiul relațiilor reciproce în loc să cunoască progrese semnificative a fost traversat dimpotrivă, de tendințe evidente de separatism, ignorare și ocultare reciprocă.

Dacă în perioada anterioară, cea comunistă, prezența reciprocă în revistele literare era bogată și concludentă, acum ea a dispărut aproape în întregime, cele două literaturi și culturi evoluând paralel, aproape fără linii, momente de interferență și sprijin reciproc. În aceeași măsură s-a micșorat vizibil și lotul de critici și istorici literari maghiari care se ocupă frecvent sau incidental de literatura română, după cum aproape că a dispărut total grupul scriitorilor și oamenilor de cultură români dedicați promovării și studierii acestor raporturi. Ultimul specialist român al domeniului, profesorul Gavril Scridon de la Cluj, autor al unei *Istории a literaturii maghiare din România*, sau încercatul traducător Gelu Păteanu sunt acum nume de domeniul trecutului, iar semnalele de înlocuire a lor sunt tot mai anemice. Cu regret trebuie să constatăm că în anii din urmă au dispărut din câmpul acestor preocupări nume importante de specialiști maghiari în domeniu, precum Jancsó Elemér, Engel Károly, Mózes Huba, Kakassi Endre, Marosi Péter, Beke György și a multor alora, lăsând terenul nefrecventat și tot mai arid (chiar dacă un Dávid Gyula sau Miskolczy Ambrus încearcă cu greu să facă față provocărilor).

Iată care au fost circumstanțele ce m-au determinat să încerc a reînvia tradiția de mare rezonanță spirituală a acestor raporturi, oferind unor studente și doctorande de la Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia șansa de a lucra în domeniu și de a reface, prin prezența lor activă și specializată, un câmp de activitate atractiv și departe de a-și fi epuizat încă toate posibilitățile. În consonanță cu această intenție, cu doi ani în urmă s-a susținut la Universitatea noastră o teză închinată receptării operei lui Eminescu în cadrul literaturii maghiare de către Carmen Mogoșiu, iar acum, iată, o temă cu deschidere generoasă, care analizează fenomenul literar în cea mai bogată și fertilă epocă de dezvoltare culturală din Transilvania, epoca interbelică.

Intitulată *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică*, lucrarea de față răspunde cu prisosință dezideratelor de la care au pornit intențiile noastre, autoarea punându-și în valoare atuurile cu care a plecat la drum: o bună cunoaștere a limbii și literaturii române și a celei maghiare, un salutar apetit de investigație documentară, o bună stăpânire a relației dintre analiză și sinteză, o atentă și chibzuită judecare a fenomenelor și faptelor de cultură abordate. Toate aceste calități i-au permis să efectueze un examen riguros și atent al perimetrului de observație stabilit, să realizeze identificarea și ordonarea materialului în funcție de câteva teme directoare clare, care au dus la amprentarea simpatetică și cu bune rezultate a epocii și a multitudinii de aspecte pe care aceasta le-a scos la iveală.

Pot să spun fără rezerve că istoria și critica românească nu dispune până la ora de față o lucrare de sinteză care să fi analizat cu mai multă sollicitudine și spirit de comprehensibilitate problematica complexă și uneori contradictorie a numeroaselor puncte de vedere emise, a mulțimii de inițiative și de soluții oferite, a disputelor sau a încercărilor de conciliere dintr-un sector sau altul, a evoluției literare comune dintr-o perioadă supusă fluctuațiilor, înnoirilor și integrării în ritmul de cultură european, cum ar fi spus D. Popovici.

Radiografierea fenomenului literar și cultural s-a făcut întotdeauna în cunoștință de cauză, mergându-se la surse, la cărțile fundamentale sau la presă, confruntând informațiile venite dintr-o parte, cu acelea obținute în cealaltă parte. Principiul de la care a pornit autoarea a fost acela de „audiatur et altera pars”, fapt care a scutit-o de a emite păreri greșite sau unilaterale. Dacă până la lucrarea de față, cercetătorii domeniului au forțat mai cu seamă nota națională în interpretarea și prezentarea faptelor, Olcar Enikő este prima care folosește o

informație venită din ambele surse, controlând și filtrând totul prin prisma unei judecăți nealterate și care nu poate fi suspectată de subiectivism sau de considerente de ordin etnic. Socot, prin urmare, că aceste două merite ale lucrării merită a fi subliniate de la început: cea dintâi vizând un efort de documentare cât mai larg și mai cuprinzător și cel de al doilea având în vedere bogăția și diversitatea materialului pe care a lucrat și care provine cu precădere din surse de documentare în limba maghiară.

Lucrarea de care vorbim nu ignoră nicio clipă raportările necesare la cadrul social și politic al epocii, la sublinierea factorilor speciali care au favorizat și întreținut climatul de idei al epocii. Astfel, un prim capitol ne pune în temă cu *Situația generală după Unirea din 1918*, când comunitatea maghiară din Transilvania s-a văzut pusă în situația de a accepta să funcționeze ca „minoritate”, într-un stat pe care l-a controlat în mod absolut până atunci. Autoarea subliniază că, în ciuda condițiilor politice schimbate, libertatea scrisului, a tiparului și a creației n-a fost știrbită, dimpotrivă s-au înregistrat chiar progrese în domeniul editării de carte și a numărului de ziare și reviste, că numărul societăților și asociațiilor literar-culturale a crescut simțitor, iar activitatea lor n-a suferit hiatusuri și impedimente. Manifestările cultural-literare au suplinit nu de puține ori simbolistica națională, care n-a fost deloc ocultată.

Cel mai important capitol al cărții este dedicat analizării bogăției de aspecte a modului în care comunitatea maghiară din Transilvania a înțeles să se integreze și să se acomodeze noii situații, fapt analizat la modul detaliat în capitolul *Aspecte ale conviețuirii româno-maghiare*. Pentru intelectualii maghiari ai epocii, cuvântul de ordine al zilei a fost cel de „conviețuire”, de „apropiere”, cuvânt absolut nou pe care comunitatea maghiară a trebuit să-l accepte și să-l conștientizeze și, pe deasupra, să-l facă funcțional într-o lume în care raportările la Budapesta nu mai erau absolut obligatorii. Situația față de literatura și cultura românească impuneau acum alte criterii și normative de lucru, căci ele nu mai erau expresia unui negativism și respingeri „de plano”, ci trebuiau să tindă spre o colaborare și conlucrare bine înțeleasă. Aspectele conviețuirii au îmbrăcat foarte multe forme de exprimare și s-au tradus în mod practic prin: 1) inițierea de anchete culturale, anchete găzduite și inițiate de revistele „Napkelet”, „Túz”, „Cele trei Crișuri”, „Ellenzék” și „Familia”; 2) prin editarea unor reviste bilingve sau plurilingve, cum au fost „Aurora” de la Oradea, „Culisele” și „Cultura” de la Cluj, „Banatul” și „Limba română” de la Timișoara, acoperind și o largă arie de traduceri; 3) înființarea de societăți; 4) inițierea de turnee și conferințe; 4) acordarea de premii literare; și 5) apropieri artistice teatrale și muzicale. Tuturor acestor forme de colaborare, autoarea le acordă un spațiu generos, însoțit de numeroase exemple și situații concrete.

Între vizitele scriitorilor care au ținut ocupate rubricile de noutăți și evenimente literare ale multor ziare și reviste s-a numărat vizita lui Móricz Zsigmond din decembrie 1926 din Ardeal, urmată de tentativa eșuată a lui Babits Mihály din 1935 și călătoria în România și Transilvania a lui Németh László din 1935, soldată cu publicarea unor note de drum intitulate *Maghiarii în România*. Apariția lor a dat prilej la numeroase comentarii de-o parte și de alta și, dacă adăugăm și vizitele unor scriitori la Budapesta, cu ocazia congresului „PEN Club”-ului din 1931, când Victor Eftimiu și Emanoil Bucuța au fost oaspeții scriitorului Ludovic Hatvany, aceste întâlniri și-au avut rolul și scopul lor bine definit.

Tot în scopul cunoașterii reciproce, Nicolae Iorga a folosit prilejul cursurilor de vară de la Vălenii de Munte pentru a invita profesori și oameni de știință maghiari să se regăsească sub marea cupolă a culturii și științei spre a lua cunoștință împreună de stadiul cercetărilor și realizărilor din domeniul literaturii, istoriei și a altor științe umaniste, profesorul clujean Bitay Árpád numărându-se printre preferații săi.

Elocvente paragrafe a acordat autoarea unor comemorări și aniversări care au avut loc în acest răstimp, și care au dat naștere la mici festivități cu ecouri dintre cele mai puternice în presă și în mediile literare scriitoricești de ambele părți. Astfel, autoarea întreprinde atente

reconstituiri ale modului cum s-a desfășurat sărbătorirea a o sută de ani de la nașterea lui Petőfi Sándor în 1922 în țara noastră, subliniind importanța editării cu acest prilej a unei broșuri redactate de profesorul clujean Iosif Popovici și scoțând în evidență rolul important jucat de Octavian Goga cu acest prilej. Amănuntele pe care ni le oferă privitor la faptul că Octavian Goga și-a cerut în mod oficial scuze pentru faptul că actrița Tessitori Nóra a fost acuzată de poliția locală din Satu Mare pentru „iredentă”, cu ocazia recitării într-un astfel de cadru a unei poezii petőfiene, regretând totodată faptul că trupele maghiare în retragere au luat cu ei statuia poetului de la Sighișoara, promițând reinstalarea ei în cazul că va fi adusă din nou în țară - sunt de natură să contureze și mai elocvent rolul important al poetului Goga în menținerea unor bune raporturi de vecinătate și de normalizare a lor. Tot el este cel care a dus o campanie permanentă pentru păstrarea unei vii amintiri a poetului Ady Endre, atât prin ceea ce a făcut la Ciucea, cât și pentru evocarea moștenirii literare a poetului, ori de câte ori a avut prilejul, cum a fost și cazul cu serbările de la Zaláu și Mecențiu din 1924, cu cele de la Oradea din 1925, prilejuate de serbarea lui Iosif Vulcan, apoi cu cele din 1929 și 1939, când s-au împlinit zece și respectiv douăzeci de ani de la moartea lui Ady, fapt remarcabil pentru atitudinea demnă și înaintată a poetului român. Același lucru se poate spune și despre sărbătorirea centenarului lui Jókai Mór, fapt care a condus la o mai bună cunoaștere printre români a scriitorului maghiar.

Problemei transilvanismului i se acordă un loc important în economia lucrării, dat fiind atât opiniile controversate cu privire la fenomen, cât și amplele discuții și dispute stârnite în epocă. Indiferent dacă partea română a contestat și respins fenomenul, important e faptul că în ansamblu discuțiile despre specificul local și național, despre componenta națională și europeană a fenomenului artistic s-a lăsat cu roade dintre cele mai palpabile în câmpul creațiilor literare sau a opiniilor teoretice, deoarece a stimulat, într-un fel, teoria „localismului creator”, susținută de gruparea „Thesis” de la Sibiu și de o serie de reviste regionale (lanuriștii de la Mediaș, de exemplu).

Meritorii sunt investigațiile făcute de autoare în presa maghiară cu scopul de a contura mai bine activitatea revistelor și a grupărilor implicate în susținerea mișcării transilvaniste, cu evidențierea punctelor de vedere ale grupării „Helikon” și a revistei sale „Erdélyi Helikon”, ale revistei „Korunk” sau a celor de la „Erdélyi Fiatalok”, dar și a unor corifei și îndrumători locali, precum Kós Károly, Tamási Áron, László Dezső, Krenner Miklós, Vita Zsigmond, Keresztury Sándor și alții, dovedind o bună înțelegere a fenomenelor analizate și o vizibilă preocupare de adâncire a lucrurilor. Buna familiarizare cu opiniile vehiculate, inventarierea amănunțită a punctelor de vedere, încercarea de a stabili similitudini și paralelisme cu mișcarea literară românească ne determină să apreciem încă o dată efortul interpretativ făcut de autoare, capacitatea ei de a sesiza fenomenele de noutate și de construcție estetică.

Lucrarea semnată de Olcar Enikő ambiționează să epuizeze mai toate aspectele care privesc relațiile româno-maghiare din perioada interbelică. De aceea, ea vine să completeze seria acestor evenimente cu date legate de seratele literare pe teme comune, cu reuniuni de artiști și expoziții, cu sporirea numărului de traduceri, cu deschiderea de rubrici în revistele românești de la Cluj sau Oradea de tipul *Revista revistelor maghiare*, cu etalarea activității „Secției maghiare a PEN-Clubului Român”, sector în care aduce date deosebit de revelatoare. În aceeași măsură o interesează modul în care au interferat și au colaborat avangardele noastre sau au fost stimulate spectacolele teatrale de o parte sau de cealaltă. Faptul că Lucian Blaga a debutat în calitate de dramaturg pe scena unui teatru maghiar, că acest teatru a fost ajutat să funcționeze și să atingă parametri de calitate doriți prin sprijinul și intervenția directă a lui Octavian Goga este în măsură să sugereze multe lucruri, inclusiv acela că aria de acțiune a literaturii maghiare devine un câmp de afirmare europeană a valorilor românești și invers.

Numeroasele antologii care își fac apariția pe piață, multe dintre ele subvenționate și făcând parte dintr-un program limpede asumat de oameni responsabili, buni cunoscători ai

ambelor limbi și literaturi duce la concluzia fericită că niciodată n-am dispus de un arsenal de influență reciprocă mai bine pregătit și mai eficace decât în perioada interbelică.

Concluziile la care ajunge autoarea în capitolul final, ca și bibliografia bogată, exactă și minuțioasă, anexată la sfârșitul lucrării dovedește din plin munca temeinică și sistematică întreprinsă de autoare, deoarece bibliografia nu este în cazul ei nicidecum un mod de a-și impresiona cititorii, ci un instrument de lucru necesar pe care l-a stors la maximum. Desigur, câteva dintre capitole au o informație redusă la esență și s-ar putea la o adică mult amplifica, dar marele pas înainte făcut de autoare în direcția asimilării și interpretării istorico-estetice este evident și revelator.

Având în vedere capacitatea de documentare și interpretare obiectivă și atentă a materialului, noutatea și actualitatea temei abordate, nivelul ridicat de cunoștințe de care dă dovadă, ca și modul elegant și competent de organizare și punere în pagină a demersului său, lucrarea de față dovedește cu prisosință calitățile de istoric literar ale autoarei, putem vorbi în cazul de față de o lucrare care reprezintă cu demnitate domeniul căruia i se adresează.

(publicat ca *Prefață* la vol. *Enikő Olcar, Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică*, Ed. Dacia XXI, 2012, 520 p., ISBN 978-606-604-583-4. p. 5-9)

Referat

asupra tezei de doctorat *Hortensia Papadat-Bengescu în contextul romanului european* [Hortensia Papadat-Bengescu in the Context of the European Novel], de Carmen-Georgeta Coman (Ardelean), depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” – Alba Iulia, 18.10.2012

Numită de către cea mai mare parte a criticii românești drept „marea europeană”, Hortensia Papadat-Bengescu și-a înscris numele printre creatorii de roman cei mai valoroși pe care i-a dat România interbelică. Numele său a fost asociat de fiecare dată cu străluciți creatori europeni de opere românești, ceea ce explică interesul autoarei cărții de față de a consacra un amplu studiu critic modului în care opera sa se integrează direcțiilor celor mai fecunde ale narativității epocii. E bine să precizez de la început că lucrarea semnată de Carmen Ardelean se înscrie în aria studiilor de literatură comparată, fiind concepută după tot tipicul unor astfel de întreprinderi, studii tot mai puțin abordate de către noile generații, care ocolesc cu oarecare reticență fenomenul literar comparat, dar pe care autoarea lucrării de față îl consideră esențial pentru o situație valorică cât mai exactă a prozatoarei noastre în raport cu nivelul de creație al epocii sale.

Îndrăgostită de proza scriitoarei, profesoara de la Zalău, Carmen Ardelean, mărturisește în *Argument* că vreme de 20 de ani a fost preocupată să dea răspuns la întrebarea: este Hortensia Papadat-Bengescu o scriitoare de valoare europeană sau nu. Pentru a da un răspuns cât mai complet și mai exact acestei esențiale probleme de situație valorică, ea a citit și recitat opera scriitoarei noastre în oglinzi paralele ale marilor creatori de roman european din perioada interbelică, asociind-o acelor creatori europeni care au adus vizibile inovații structurii și modalităților de abordare ale scrisului românesc. Pregătită să acorde analizei romanului produs de Hortensia Papadat-Bengescu lungi incursiuni de ordin strategic și conceptual, autoarea lucrării de față a simțit mai întâi datoria de a introduce subiectul în context, printr-o amplă și fecundă operație de descriere și situație a romanului european în raport cu inovațiile pe care el le-a înregistrat și le-a angajat de-a lungul timpului, prin opera unui Balzac, Proust, Gide, Colette, Virginia Woolf, dar și la lucrările speciale consacrate problemei, cum sunt cele semnate de Erich Auerbach, R.M. Albérès, E.M. Forster, Marthe Robert sau C. Booth până la

altele mult mai recente. Atenția autoarei se concentrează asupra acelor mari scriitori ai literaturii universale care au reprezentat tot atâtea momente importante în istoria dezvoltării și consolidării genului, determinând schimbări de gust și mentalitate. Sunt trecute rând pe rând în revistă toate inovațiile demne de a fi luat în seamă în materie de naratologie și viziune romanească, începând cu faza romanului clasic de tip Cervantes-Balzac-Dickens, continuând cu romanul naturalist al lui Zola, și cu noile achiziții ale modernității, impuse pe scena europeană de scriitori ca Proust, Gide, Joyce, și de aici la tentația romanului ciclic resimțită de un Roger Martin du Gard, de Romain Rolland, Galsworthy și de alții mai mulți, care, într-un fel sau altul, ar fi putut influența modul în care scriitorul secolului al XX-lea a conceput acțiunea, personajul și spațiul lui de manifestare. Nu sunt ignorate nici opiniile mai recente ale lui Kundera sau rolul jucat de psihanaliză în aprofundarea reacțiilor psihologice ale personajului românesc, necesare pentru a pregăti intrarea în scenă a Hortensiei Papadat-Bengescu. Un întreg subcapitol trece în revistă mulțimea de asociații produse de criticii noștri pe tema aportului european al prozei sale, situând-o după părerea noastră, în chip exagerat și uneori nepotrivit în context, numai pentru a-i marca modernitatea. Astfel G. Topârceanu o pune sub semnul lui Ibsen, Mircea Zăciu o asociază lui Flaubert, Lautréamont, D'Annunzio și Zola, Anton Holban o compară cu Huxley și Thomas Mann, Mihail Sebastian cu Galsworthy, Edgar Papu cu George Eliot, după cum un număr și mai mare de critici (G. Călinescu, Liviu Petrescu, Ion Holban, S. Iosifescu, Liviu Leonte, C. Ciopraga, Perpessicius, N. Manolescu) o plasează în zona lui Proust sau a Virginiei Woolf și chiar a Nathalie Sarraute (C. Ciopraga). Mulțimea asociațiilor de acest tip ilustrează de fapt mai degrabă ezitarea și deruta comentatorilor în fața unei opere greu de redus la o singură *faculté maîtresse*, iar depășirea raportărilor dincolo de epoca interbelică nu mi se pare întotdeauna productivă, decât în măsura în care anticipările novatoare ale prozatoarei noastre au găsit teren deschis de manifestare. Prezența subcapitolului poate fi considerată funcțională doar într-o singură direcție: aceea de lua act de avatarurile unei modernități pronunțate, căreia epica substanțială a Hortensiei Papadat-Bengescu i se circumscrie printr-un grad ridicat de note definitorii.

Prin capitolul următor *Reflexivitate și autoreflexivitate*, autoarea operează o intrare mai fermă în miezul chestiunii, abordând o temă de discuție cu largi reverberații în epoca interbelică, legată de apariția unui întreg val de prozatoare feminine, care aduc în câmpul literar o notă de senzualitate, de pansexualism, de exhibare corporală și emoțională, cu vizibile repercusiuni în zona de schimbare a registrelor abordării realului. În acest context, autoarea revendică pentru scrisul feminin un spectru mai larg de particularități, în rândul cărora s-ar înscrie subiectivitatea, afectivitatea, autoreferențialitatea, instinctualitatea, confesiunea, lirismul, alternanța analiză-autoanaliză, dominantă psihologică, patologicul, excesul de atenție acordat stărilor sufletești, simțul acut al nuanțelor etc., în cadrul cărei orientări este adus în discuție rolul Hortensiei Papadat-Bengescu, alături de cel al Virginiei Woolf, prin vizibile asemănări între Mini din *Fecioare despletite* și Lily Briscoe și doamna Dalloway din romanul *Spre far* al Virginiei Woolf. Modificările de viziune în conceperea romanului, deschide autoarea sub semnul „poieticității” și al confesiunii, accentuând latura spectaculară a prozei Hortensiei Papadat-Bengescu, care deține secretul unei largi panoramări a observației faptelor de viață, spre a le oferi apoi „o mai adâncă înrădăcinare pe baricada vieții, apoi în materialul cel mai dens al adevărului”. Chestiunile de ordin teoretic n-au fost deloc ocolite de autoare, care a fost atentă la toate luările de poziție și ieșirile în presă pe această temă ale scriitoarei, aducând în discuție toate aceste amprentări ale artei sale, sub titlul atractiv de *Cui îi e frică de poetică?*. Nu de puține ori, opinia ei e întărită prin apelul la diferite nume care circulă în sfera momentului literar interbelic, prin acest gen de „descinderi” fiind stabilite mai exact preferințele de strategie epică la care apelează autoarea și, evident, consecințele lor în planul esteticii romanului.

Pentru situarea Hortensiei Papadat-Bengescu în contextul european al mișcărilor tectonice din zona romanului, autoarea produce o primă dovadă: paralela între scrisul romancierei noastre și cel al Simonei de Beauvoir (*Arabescurile amintirilor unor fete cuminți*), deși s-ar putea obiecta că perioadele de maximă audiență la public ale celor două scriitoare țin de două etape complet diferite. Analiza stilului interior al cărții *Amintirile unei fete cuminți* se lasă cu trimiteri masive la proza bengesciană, mai ales la *Carnetul zilelor pustii* din care s-a născut apoi *Balaurul*, în cazul romancierei noastre. Capitolul își dovedește până la urmă utilitatea lui în conturarea unui stil și a unui mod de lucru, așa cum l-a conceput scriitoarea noastră, accentul pe biologic și interesul pentru descifrarea tainelor vârștelor femeii (în special a Fetei, ca personaj care anunță nimfetele lui Nabokov), într-o evoluție a acesteia spre integrarea în „Cetatea vie”, în care sentimentul maleficului, amenințarea bolii și a morții, capătă întruchipări precise, constituindu-se în veritabile elemente de concepție artistică.

Un pas înainte spre extragerea a noi trăsături definitorii ale prozei papadatbengesciene îl face autoarea în subcapitolul *Florile vieții sau voluptatea autocontemplării*, în care operează o interesantă paralelă între personajul Laura din *Balaurul* și Rachel din *Călătorie în larg* de Virginia Woolf. Personajele sunt vizitate mai ales pe linia animalității funciare, a biologicului primar, a maladivului, dar și în depistarea și descrierea irizărilor secrete ale feminității, domenii în care cele două scriitoare au devenit maestre neîntrecute. Sunt surprinse aici cu acuitate motive muzicale și spațiale pregnante, precum cripta, corabia solitară, trenul groazei, mormântul singuratic etc., dezvoltate cu o retorică diferită de către cele două scriitoare, dar cu o finalitate asemănătoare. Aceste adevărate arpegii ale sufletului capătă contururi și mai vizibile în subcapitolul în care autoarea se apleacă asupra înțelesului de „trup sufletesc” la scriitoarea noastră și la Virginia Woolf, subcapitol devenit în ultimă instanță o pagină de ingenioasă analiză textuală, prin care tiparul de „erotism al sufletelor” primește emblemele individualității și metaforele inconștientului freudian, ilustrând prezența dublului și a alterității, marcând astfel o înțelegere cu totul specială a corporalității.

Pasul următor spre adevărata înțelegere a prozei scriitoarei ni-l oferă trecerea spre deslușirea formulelor predilecte ale construcției epice de mari dimensiuni preferate de scriitoarea noastră (*Arhitectura romanescă*), tot mai ferm atașată de tipul romanului-cronică sau de cel al romanului-ciclic, cel care pune la dispoziția creatorului de imagini șansa de a putea urmări evoluția unor personaje pe întinse suprafețe de timp și spațiu, permițându-ne să asistăm la înălțarea și decăderea lor, cu întreg spectrul de manifestări caracteristice. Sunt făcute aici interesante disocieri și delimitări conceptuale, privind atât pluralitatea formulelor generate de acest tip de roman, cât și marile realizări obținute în domeniu, inclusiv acele legate de ciclul pe care scriitoarea noastră îl destinează familiei Hallipilor. Ciclul va fi amănunțit disecat din mai multe unghiuri de vedere, ca, în final, construcția lui arhitectonică să fie mulată pe polifonia wagneriană, vizând obsesia Elenei Drăgănescu de a organiza în casa sa un concert nemaivăzut și nemaiauzit. Romanul este văzut și ca o parodie de „bestiar romanesc”, în care mai multe personaje capătă pe parcurs înfățișare de animal sau pasăre, de insectă sau târâtoare, de moluscă sau nevertebrate, ca o formă de caracterizare des uzitată de romancieră, apelul la metafore luate din lumea animală contribuind la o mai bună portretizare a personajului. Dacă aspectul de bestiar poate fi acceptat cu ușurință, mai delicat este cel de-al doilea element de departajare al romanului scriitoarei, prin plasarea lui sub unghiul de acțiune al „romanului picaresc”, personal, negăsind suficiente elemente pentru a motiva o atare clasificare, nici Ada Razu, nici Lică Trubadurul neîntrunind suficiente argumente pentru a le așeza sub semnul „picaro-ului”, chiar dacă putem depista și în cazul lor prezența în subsidiar a unui „drum ascuns”.

Dualitatea *spațiu închis/spațiu deschis* constituie pentru autoare o altă modalitate de pătrundere în universul epicii autoarei *Rădăcinilor*, identificând o mare varietate de toposuri temporale și spațiale, prin care autoarea *Fecioarelor despletite* își confirmă apetitul pentru

creația de tipuri și pentru polifonia mediilor. E un capitol dintre cele mai substanțiale, în care Carmen Ardelean are ocazia să își dovedească din plin calitatea de bună analistă, detectând cu finețe toate acele elemente categoricale pe care creatoarea Prundenilor le livrează în spațiul dialogurilor și monologurilor meșteșugite, dar și câmpurilor semantice cărora le dă viață. Între acestea ea distinge cu precădere *casa*, *salonul*, *spitalul*, *sanatoriul*, *cinematograful*, *mahalaua*, *strada*, *subsolul*, *tribunalul*, *castelul*, *muzeul*. Unele dintre ele sunt imperios legate de ideea de parvenire, de snobism și dandysm, ca fețe interpușe ale ambiției sociale, de respingere a situației marginale și a pledoariei pentru cucerirea spațiului central. În al doilea rând, ambiția de a locui în construcții impozante se conjugă cu nivelul de opulență al familiei, cu plasarea ei pe scară socială superioară, încât ambiția doctorului Walter de a poseda castelul Borodin și de a-l transforma într-o sală de muzeu permanent echivalează, în concepția lui, cu o adevărată reconstrucție de natură genealogică. Cu bune rezultate se soldează incursiunea pe care o face autoarea în „lumile” sociale de proveniență ale personajelor, reminiscențe ale unor etape legate de rădăcinile familiale care trimit la Tecuci sau Mizil, păstrându-se încă intacte, în ciuda aristocratismului și snobismului afișat al noilor generații, echivalând cu înrădăcinarea în metropolă și cu disprețul afișat față de trecutul incert, în timp ce noua bătălie se dă pentru a-și face un loc cât mai vizibil în noua configurație ramificată și stratificată a „Cetății Vii”, singura care poate redefini și blazona clanurile. Lupta ce se dă pentru păstrarea locului dobândit (Maxențiu), este dintre cele mai dure și adeseori recurgându-se la procedee neortodoxe, urcușul prin căsătorie e un procedeu la care lumea Hallipilor apelează în mod obișnuit, chiar când mezalianțele își spun până la urmă cuvântul (cazul Adei făinăreasa, al lui Lică Trubadurul sau al bunei Lina). Cu mijloace adecvate, autoarea selectează din vasta galerie de personaje, cărora scriitoarea le dă o identitate precisă, câteva figuri caracteristice, precum Nory Baldovin, pusă în relație cu Hans Castorp și Jacinto, ultimul fiind un personaj luat din romanul lui Eça de Queirós, *Orașul și Muntele*, vădind un real apetit pentru relaționări și inter-relaționări, care atestă capacitatea autoarei de a se mișca pe spații largi de cultură și a extinde mereu spațiul comparatistic, printr-o permanentă foame de deschidere critică, prin invocarea a noi și noi opere și personaje literare, văzute nu de puține ori din punctul de vedere al simbolisticii ascunse, al elementelor de noutate conceptuală și de tehnică narativă.

O mai acută situație a romanului bengescian în spațiul european, prin inserții și incizii speciale, menite a-i fixa și mai mult individualitatea, se produce în cel de al patrulea capitol, intitulat *Interferențe și pseudointerferențe europene*. În acest context, personajele bengesciene se umplu de noi disponibilități, vizând anexarea unor domenii de elitism intelectual, cum ar fi arta, muzica, psihologia, știința, spații de convergență sau de opoziție datorită cărora ele cresc în importanță. Cu această ocazie se realizează noi raportări semnificative, cum ar fi cele care iau în discuție romanele lui Knut Hamsun sau la Colette, depistându-se noi similitudini și afinități, precum simbolurile androgenității sau ale celor legate de bovarismul controlat, de „metafizica feminității” în genere, elemente certe de modernitate prin care corpul devine o „avangardă imaginară”, cum bine observă un comentator, estetică prin care prozatoarea noastră se înscrie în cercul cel mai stilat al prozatoarelor europene la modă. Un roman precum *Străina*, rămas neterminat, este pentru autoare un prilej binevenit de a sonda adâncurile psihologiei feminine în raport cu standardele europene ale noii orientări în vogă, oferindu-i ocazia de a sublinia contribuția substanțială a unei proze cu multiple ramificații și cu o mulțime de personaje-vector, a căror sinuoasă traiectorie valorizează stratificarea socială produsă de noua societate burgheză, de ambițiile și planurile ei monopoliste, prinse în caruselul unor esențiale schimbări ale raportului dintre rural și citadin, dintre gustul plebeu și cel rafinat al aristocrației noastre cultivată în Occident, plan în care „marea europeană” propune un adevărat tratat de remodelare a sensibilității și gustului, totodată cu procesul de rafinare a mijloacelor narative,

prin care ea se înscrie în lotul cel mai valoros al acestor „ambasadoare” de marcă ale romanului european din perioada interbelică.

Scrisă cu îndemănare, cu simțul acut al proporțiilor și cu conștiința clară a necesității unei noi valorizări și situări în context național și internațional a prozatoarei noastre, lucrarea pe care Carmen Ardelean o consacră prozei Hortensiei Papadat-Bengescu se constituie într-o veritabilă pledoarie (de altfel, ea își subintitulează cartea *Pledoarii*) pentru recunoașterea modernității acestei opere, pentru o cât mai bună plasare a sa în raport cu scrisul feminin european, prin sublinierea apăsată a coeficientului de noutate adus de ea în arta construcției, a viziunii și a tehnicii românești, prin care romanul perioadei interbelice s-a situat cu netăgăduită fermitate în fruntea schimbărilor de paradigmă literară. Prin acumulări succesive de argumente, prin deschiderea de la un capitol la altul de noi afinități și izvoare, Carmen Ardelean și-a nuanțat și adaptat pe parcurs analiza în funcție de sugestiile venite din partea unei bibliografii bogate, cu accentul pus pe demersul comparatist al textului, așa cum o creditează și bogata listă bibliografică, atașată la finele lucrării în cauză. Fără să aibă neapărat în vedere o detașare mai tranșantă față de unele opinii echivoce sau nu îndestul de credibile, flerul său critic o călăuzește însă cu succes spre a îmbrățișa și a scoate în evidență doar acele elemente ale analizei și construcției critice care comportă acreditări general valabile. În acest fel, atât textul cât și contextul concură în mod fericit la reliefaarea tezei de bază a acestei lucrări, aceea de a demonstra că prozatoarea noastră a dovedit o înzestrare specială, plină de forță, relief și inventivitate în dezvoltarea sufletului complex, greu perceptibil și descifrabil în nuanțele lui poliedrice, a mării lui bogății și răsfângeri policrome, fapt care o situează în mod indubitabil la nivel de egalitate cu celelalte mari creatoare de proză așa-zis „feminină” din epocă, contribuind în chip plener la diversificarea și înnoirea scrisului european din perioada interbelică. Prin caracterizări interesante, echilibrate și documentate, prin analize pătrunzătoare și convingătoare, lucrarea de față vine la momentul oportun pentru a deschide un proces în favoarea „mării europene” și a resuscita interesul actualității pentru opera sa cu resurse emoționale și estetice atât de puternice. Bine structurată sub raport ideatic, cu o metodologie clară și atractivă, dispunând de un stil agreabil și convingător, lucrarea semnată de Carmen Ardelean se constituie ca o veritabilă contribuție editorială demnă de luat în seamă. În redactarea ei, autoarea a dovedit cu prisosință că e capabilă să se strecoare cu abilitate și inteligență prin zone cuprinzând numeroase capcane și tentații de a se împotmoli în materia amorfă a atâtor *embarras de richesses*, că poate domina instinctul de diluție și de repetiție, că poate rămâne de fiecare dată în aria demonstrațiilor cu miză anticipată.

Carmen Ardelean este una dintre absolventele de Filologie care îndrăgește literatura, citește și recitește opera scriitorilor români din trecut sau din contemporaneitate, fiind adânc preocupată de modul în care scrierea literară a intrat în atenția omului modern și face parte din viața acestuia. Gândurile și reflecțiile ei literare răspund unei acute nevoi de limpezire interioară și acest mod de a dialoga cu cititorul contemporan poate fi surprins și în cronicile și articolele pe care le semnează lunar în revista „Caiete Silvane”. Sperăm ca prin cartea de față drumul ei spre public să intre într-o etapă nouă și mult mai fecundă.

(publicat ca recenzie cu titlul *Hortensia Papadat-Bengescu, „marea europeană” a literaturii române de Carmen Georgeta Ardelean*, Caiete Silvane, nr. 108/ianuarie 2014, p. 10-13)

Referat

asupra tezei de doctorat *Tradițional și actual în colindatul hunedorean* [Traditional and current in Hunedoara carolling] de Felicia-Rita Sima (Tripa), depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” – Alba Iulia, 19.09.2013

Valorizarea folclorului nostru tradițional este una dintre cele mai nobile și mai stringente îndatoriri ale tinerei generații, în condițiile în care acesta este tot mai amenințat cu dispariția și cu deformarea de tip manelist. În acest context, doamna profesoară Felicia Tripa din Deva și-a asumat o sarcină de cea mai mare însemnătate, făcând vizite repetate într-o serie de sate din ținutul Hunedoarei, pe care le-a ținut sub observație timp de câțiva ani. Alegerea subiectului, fixarea lotului de colaboratori, anchetele sociologice propriu zise s-au conturat de la sine, finalizându-se într-o lucrare de proporții care adună deopotrivă și rodul observațiilor și concluziilor sale cu privire la aceste vechi vetre folclorice, cât și o importantă culegere de colinde, deosebit de valoroasă prin ea însăși, într-o vreme în care interesul pentru cercetările antropologice și folclorice de acest gen au scăzut în intensitate.

Intitulată *Tradițional și actual în colindatul hunedorean*, cartea de față reprezintă o serioasă și documentată incursiune în zona cu cel mai ridicat coeficient de arhăitate, recte de autenticitate, într-un ținut al Transilvaniei recunoscut pentru vechimea, puritatea și conservatorismul lui, ținut adus în observația literară de frații Benjamin și Aron Densusianu, originari din străvechiul sat Densuș, devenit punct de reper pentru cercetarea obiceiurilor și vieții pastorale ale poporului român. Teritoriul în care autoarea își fixează aria de observație este destul de larg, constituind o arie de interferență între trei forme de relief de tip subcarpatic, dar care sunt dominate de același tipar mioritic de existență, prin predominarea păstoritului, a creșterii vitelor și a agriculturii montane. E vorba de Valea Mureșului cu centrul de anchetă Tătăraști, de ținutul Orăștiei cu centrul Boșorod și Țara Hațegului cu satul de observație Densuș. În acest fel, autoarea are posibilitatea să urmărească pe viu atât manifestările folclorice rituale, cât și diferențele, similitudinile și contaminările textuale și melodice colportate de indivizi singuratici, de meșteri instrumentiști sau de rapsozi ocazionali care îmbogățesc repertoriul local și-l supun influențelor înnoitoare.

Schema de studiu aleasă prevede așa cum era și firesc o explicitare amănunțită a fenomenului colindatului, cu incursiuni istorico-etnografice bogate, legate de tradiția religioasă și de moștenirea latină. Se insistă apoi asupra importanței sărbătorilor de iarnă și mai ales a celor două momente cruciale din viața tradițională românească, Crăciunul și Anul Nou, oferindu-ni-se și lămuriri suplimentare privind semnificația mitico-religioasă a celor două sărbători și a denumirii lor. Astfel, pentru termenul de Crăciun, autoarea ne oferă o largă paletă de interpretări oferite de numeroși studioși ai problemei, de la opinia că termenul provine din latină, la cei care fac referire la semnificația lui în albaneză sau sârbo-croată, unde se pune accent pe butucul de Crăciun, iar în alte părți pe bradul împodobit. Sunt reiterate și vechile legende de Crăciun în care sunt prezente și Crăciunesele, dar și cele legate de nașterea

Domnului, în care personajul dominant este Maica Domnului. O trimitere specială se face la tradițiile păgâne și la cele creștine, lămurindu-se chestiunile legate de opțiunea sărbătoririi Crăciunului la data de 25 decembrie a fiecărui an. Cât privește vechimea obiceiului, sunt invocate anumite opinii ale călătorilor străini prin Țările Române, iar pentru stabilirea diferențelor se face referire la lucrarea lui Petru Caraman cu privire la *Colindatul la români, slavi și la alte popoare* și la culegerea lui Al. Stănciulescu-Bârda *Colinde din Transilvania*. Ca zonă de vecinătate este invocată Țara Loviștei de care s-a ocupat Constantin Mohanu, dar comparația se putea extinde și la zona Gurghiului, despre care echipa de cercetători de la Cluj a dat o amplă monografie; prezentarea colindatului din zonă aparținându-i lui Ion Taloș, cel care ne-a oferit recent o amplă prezentare a fenomenului. Capitolul introductiv se încheie cu

sublinierea caracterului creștin al colindelor și cu unele referințe la obiceiul perpetuării colindelor până la Anul Nou.

Pentru a focaliza subiectul într-un context mai adecvat, autoarea își propune să facă o serie de considerații asupra Satului tradițional și a rolului acestuia în viața tinerilor. Se deschide astfel o perspectivă mai amplă asupra obiceiurilor rituale de Crăciun, importante pentru colectivitatea sătească tocmai prin respectarea unor vechi tradiții creștinești, precum postul, spovedania și împărtășania, care conferă prin gradul sporit de religiozitate o cutumă de pioșenie și curățenie sufletească. Acest pasaj de trecere îi dă posibilitate autoarei să lege mai adânc obiceiurile de Crăciun de aspectele religioase ale vieții satului, perspectivă care se va menține ca viziune esențială pe tot parcursul lucrării. Pregătirea fizică și spirituală pentru evenimentele majore care se înregistrează la sfârșitul fiecărui an se constituie ca o normă morală de conduită a locuitorilor din zonă, pe care autoarea îl subliniază în mod deosebit. Se remarcă buna contextualizare a fenomenului prin invocarea implicării presei și a școlii în acest amplu proces de socializare și spiritualizare a comunităților rurale.

O atenție deosebită se acordă în lucrarea *Colindatului ca instituție tradițională*, cu care prilej asistăm la o descriere amănunțită a obiceiului. Precizările aduse de autoare privind ceata tinerilor neînsurați sau ceata junilor sau a flăcăilor își dobândesc justificare prin explicațiile aduse și prin stabilirea caracterului lor aparte, urmate de cele privind ceata adulților, ceata copiilor, iar, în unele cazuri, și de cete de fete și neveste. În primul caz avem de-a face cu o pregătire mult mai intensă și mai diferențială, deoarece pentru flăcăi colindatul de Crăciun are și un caracter de inițiere, în urma căreia ei vor intra într-o nouă unitate social-culturală diferențiată, atribuindu-se un nou statut etico-juridic de ordin comunitar (Rolul Vulcănescu). Sunt expuse aici informații foarte diverse, venite din surse bibliografice care au în vedere mai toate regiunile mai importante ale țării, de la cele furnizate de Tudor Pamfile, la Traian Herseni, Ilie Moise, Monica Brătulescu, Octavian Buhociu etc., dar ni s-ar fi părut necesar să găsim mai multe trimiteri la obiceiurile concrete din partea locului. Același lucru și cu privire la situația fenomenului colindatului în perioada comunistă, pentru care ar fi putut obține mai multe mărturii directe de la preoți, învățători și locuitori ai zonei, care ar fi putut să contureze un tablou mai amplu al restricțiilor și impedimentelor de tot și felul puse în fața celor care doreau să respecte tradiția din domeniu.

O intrare mai accentuată în fondul problemei se constată începând cu capitolul al IX-lea când referirile la tradiția locală încep să devină mai consistente. Ne întâlnim în consecință cu descrierea obiceiului colindatului cu duba, cu călușerii, cu colindatul cu măști. Intrarea în timpul consacrat obiceiurilor de iarnă provoacă o rupere mai accentuată de evenimentele anului trecut și adoptarea unor gesturi ceremoniale caracterizate prin exces alimentar, prin interes decorativ și prin dorința de comunicare cu semenii, iar colindatul îndeplinește la modul plural o astfel de menire. În Transilvania este foarte răspândit colindatul cu duba sau cu călușarii, semnificația sacră și profană a acestor obiceiuri fiind obiect de considerații multiple pentru autoare, chiar dacă, pe alocuri, explicațiile sale pot fi considerate exagerate, precum cele care se referă la faptul că „ritmul muzicii ar provoca fiori, atât în rândul adulților, cât și în cel al copiilor” sau că „râsul și teama” ar deveni „culmi de pendulare pentru cei prezenți”.

Principalele modalități prin care satul tradițional întâmpină Crăciunul și Anul Nou găsim o amplă prezentare în capitolele speciale consacrate ceremonialului de iarnă. Avem de-a face cu o descriere amănunțită a obiceiului umblatului cu Steaua și cu Vifleimul, cele mai iubite și mai așteptate obiceiuri păstrate în satele noastre, autoarea insistând asupra acestor obiceiuri la nivel național, așa cum pot fi ele întâlnite din Muscel până în Bucovina și din Muntenia până în Transilvania peste tot putând constata o mare risipă de forme și mijloace de transpunere culturală cu numeroase referiri la atestările istorice mai importante. Între acestea, un loc important îl joacă „pițărăii”, respectiv ceata copiilor cărora le sunt destinate colăceii și

covrigeii numiți „pizărai”. Este o formă autentică de colindat românesc specifică zonei investigate, din care cauză prezentarea acestui obicei ridică mult importanța expunerii.

Cum se manifestă aceste colindaturi în zona specific delimitată de autoare aflăm în continuare din cuprinsul unor capitole special destinate prezentării lor, începând cu localitatea Tătăraști de pe Valea Mureșului. Informațiile sunt luate direct de la fața locului, prin intermediul lui Drăgan Mariș, născut și trăit în zonă. Informatorul are avantajul de a fi fost cântăreț în strana bisericii, astfel că el a devenit cu timpul unul dintre informatorii cei mai instruiți, putând oferi date dintre cele mai revelatoare asupra „tortoșagului dubei” și de modul în care acesta se manifestă.

Dovedind o bună pregătire în domeniu, autoarea insistă asupra regulilor de colindat încetățenite și a ritualului prin care erau omeniți. Acum, ea face raportări directe la informatori activi precum Igreț Petru sau Tripa Teofil, primul specialist în „mulțumiri”, cel de-al doilea în „strigarea colacului”, în versurile căruiia intervenea cu propriile sale contribuții. Dacă până acum a insistat mai mult pe „tradițional” în obiceiul colindatului, în continuare autoarea ia în discuție cel de-al doilea termen al raportului dintre tradiție și inovație, emițând o serie de opinii binevenite asupra stadiului „actual” în colindul românesc din zonă, făcând utile precizări cu privire la îmbrăcămintea colindătorilor („cămașă albă, făcută din fir de bumbac, cu „beteală” de cânepă fără model”, cu cojoc alb și laibăr), la urările adresate gazdei, primirea darurilor, la marșul cu care ieșeau din casa colindată, pauza făcută în ziua de Crăciun, cu mersul la biserică și încheiatul la o anumită oră și casă, unde urma împărțitul darurilor între membrii cetei și jocul care se ținea la gazdă, acompaniat de „muzica” specifică: „colacii se tăiau, cărnații se frigeau, țuica se încălzea. Întreaga adunare se înfrupta cu aceste bunătăți”, în sunetul taragotului și al clarinetului. Pentru păstrarea nealterată a colindelor se întocmeau caiete speciale, cum este și cel „cu strigături de joc, zise și la dubă”, păstrat de unul din rudele autoarei, Tripa Teofil din Tătăraști.

Date la fel de exacte și amănunțite ne oferă autoarea și cu privire la „stelari”, cei care acolo „îmbină atât teatrul religios al irozilor, cât și cântecele de stea”. Și aici avem parte de o descriere detaliată a îmbrăcămintei purtată de stelari, descrierea „stelei” și obiceiul colindătorilor de a fi însoțiți de o „iapă”, un om din sat mai sărac care ducea sacul cu daruri. După salutul gazdelor, urma Nașterea și apoi „orațiile”, pe care autoarea ni le dă în întregime, la fel ca și repertoriul ce urmează, cu descrierea amănunțită a rolului fiecărei părți, colindători și colindați. Tot aici primim informații suplimentare despre arta culinară tradițională din zonă, cu aspecte privind zilele de post și de sărbătoare, cu detalii privind modul în care sunt preparați „pizăraii” și specificația că din meniul de post al zonei nu lipseau „brușii”, chisălița, laștele și scrobul, ultimul rezultat din prune uscate. Avem astfel o imagine completă asupra vieții țaranului român, deoarece informațiile au în vedere și zona satului Boșorod din ținutul Orăștiei. Aici, de pildă, printre mâncărurile de la gazdă colindătorii primeau mațe de oaie fripte, și se juca călușarul pentru „meniul” țaranului din perioada postului și preparatele pregătite pentru colindători, autoarea oferindu-ne date foarte precise de la un brutar de meserie. Interesant e faptul că astfel de ocazii festive sunt folosite în unele locuri și pentru diferite întreceri și încercări la care sunt supuși feciorii, cum ar fi acelea de crăpat lemne, de tăiat butuci, „să zmicure cucuruz”, „să deojdoace mazăre” etc., bogăția imaginației populare în astfel de situații fiind impresionantă.

Demne de toată atenția sunt apoi relatările despre modul în care sunt trăite sărbătorile de iarnă de către sătenii din Densuș. Aici caracteristică este „ceata cerbului” și însoțitorii lor „blojii”, adică măscăricii. Un alt obicei al locului era „aruncatul darurilor din corfă” și colinda la un ungur, dovadă integrarea lui în comunitate. Răsplata colindului era aici „un colac împletit, iar pe e o bucată de pecină și un litru sau o fele de vinars”. Colindatul se făcea aici în funcție de vârstă, dar predominant e colindatul „cu cerbul”, semnificând înnoirea, schimbarea,

„cerbașii” având propriul lor joc și interpretare. Și aici autoarea ne oferă date aparte despre mâncărurile specifice pentru purificarea organismului, date obținute direct de la informatori din zonă.

Lucrarea realizată de Felicia Tripa-Sima dobândește o importanță aparte prin bogata anexă oferită, care conține o impresionantă culegere de texte folclorice de aproape 500 de pagini, demnă a-i aduce, prin ea însăși, aprecierea unanimă a specialiștilor și nespecialiștilor. Culegerea se referă la toate cele trei sate-martor pomenite mai sus, prin care se reproduc 35 de piese din Tătăraști, 38 din Boșorod și 20 din Densuș. Ele sunt însoțite de o amplă analiză comparativă, intitulată Studiu comparativ al obiceiurilor tradiționale din cele trei sate, fiecare zonă beneficiind de informatori proprii. Textele sunt însoțite de note explicative privind sensul cuvintelor regionale și alte explicații de rigoare. La sfârșit, materialul beneficiază de tabele comparative privind temele și motivele colindelor și indicațiile de regie corespunzătoare. Printre categoriile propuse de autoare se numără: 1) colinde protocolare; 2) colinde cosmogonice; 3) colinde profesionale; 4) colinde despre flăcău și fată, iubiți și pețitori; 5) colinde familiale; 6) colinde despre curtea domnească; 7) colinde moralizatoare; 8) colinde biblice și apocrife; 9) colinde baladă (Mireasa moartă; 10) colinde satirice, la care se adaugă încă două tabele, unul cu „refrene” și altul cu „urări”, oferind astfel și o bază solidă pentru valorificare stilistică și chiar estetică a lor. După opinia mea ar fi fost de dorit mă privește aș fi dorit ca tipul de colind vizând „motivul Maicei bătrâne” sau al Mioriței să fi fost înfățișat și analizat separat, oferindu-li-se o tratare mai extinsă, deoarece în acest caz avem de-a face cu unele din cele mai ilustre capodopere ale folclorului românesc, iar categoria se susține de la sine prin frumusețe și varietate (vezi pentru aceasta și antologia închinată Mioriței de către Ion Filipciuc, dar și studiile semnate de Al. Husar, Petru Ursache sau Mariana Mincu).

Privită în ansamblu, lucrarea realizată cu dragoste și pricepere de Felicia Tripa este o construcție complexă și de mare însemnătate, care se înscrie în rândul celor mai avizate lucrări de acest gen realizate în ultimul timp. Partea teoretică și incursiunile în trecutul nostru folcloric sunt urmate de bogate pagini de analiză a fenomenului colindului astăzi, fenomen tratat comparativ și cu numeroase trimiteri la realitatea de după 2000 a satului românesc din zonele de comparație alese. Faptul că autoarea deține și unele caiete de colinde și texte populare moștenite din familie ridică mult calitatea interpretării și înlesnește raportările la realitățile folclorice dintr-o etapă istorică prezentă, caietul cu pricina servind ca o etapă intermediară dintre secolul al XIX-lea, cel al XX-lea și prezentul istoric actual. Mai ales completările aduse în partea finală a lucrării sunt concludente și ridică fără doar și poate calitatea generală a întreprinderii autoarei, care nu e lipsită de o blindare bibliografică pe măsură și nici de o parte ilustrativă deosebit de semnificativă. Chiar dacă declară că în anchetele sale nu s-a folosit de nici un chestionar (un asemenea chestionar a elaborat la un moment dat Ioan Mușlea cu titlul Obiceiuri de Crăciun și Anul Nou), materialul adunat în anexă este deosebit de revelator și valoros ca material de comparație pentru studii viitoare. Stilul și tratarea materialului folcloric cu care lucrează este agreabil, viu, și deosebit de atractiv. Suntem convinși că specialiștii în probleme de folclor, etnografie și antropologie vor putea beneficia de numeroasele sugestii, interpretări și de un material extrem de edificator pentru studiul vechilor credințe religioase la români, pe când lectorii iubitori de creații populare autentice vor putea savura frumusețea în sine a textelor populare, cu simbolistica și metaforistica lor extrem de bogată și de elocventă. Fiind vorba de o zonă foarte puțin atinsă de schimbările moderne, farmecul autentic al vorbirii și rostirii populare conține adevărate oaze de creație lirică autentică, pe care trăirea populară o ridică la rang de măiestrie și împlinire poetică remarcabilă.

Referat

asupra tezei de doctorat *Polemicele lui E. Lovinescu* E. Lovinescu's polemics] de Mirela Alina Morar (Popa), depusă spre a fi susținută la Universitatea „1 Decembrie 1918” – Alba Iulia, 25.11.2016

Polemica se confundă adeseori cu spiritul critic și îl însoțește pe omul de cultură care își exercită meseria în acest domeniu de-a lungul întregii activități desfășurate de el, îi consolidează autoritatea și, dacă dovedește că are și talent în organizarea ieșirilor sale puse în slujba dezvăluirii adevărului, îi sporește audiența la public. Un critic face dovada că e viu, activ, receptiv la fixarea ierarhiilor literare și la curățirea atmosferei literare de prezența diletantismului, improvizațiilor și neaveniților, luptând în același timp pentru impunerea sau restabilirea adevărului cu privire la un fapt literar sau la o idee, dacă știe să mânuiască cu abilitate florea polemică sau spada mai grea și mai distrugătoare a pamfletului. Opinia critică exprimată clar și tranșant, cu o tăietură polemică fermă dezvoltată chiar în pamflet, în împrejurări anumite, când viața literară le reclamă, e o formă de normalitate, de salubritate și igienizare a unei literaturi, de eliminare a excrescențelor, devierilor, falsurilor, greșelilor de tot felul și nu în ultimă instanță a imposturii culturale. În acest sens Tudor Arghezi afirma: „Pamfletul săvârșește pentru artă și compensațiile vieții o operă de înviorare. El poate fi ori bine scris, ori idiot scris. O lume medie nu există. Pamfletul bun este mai rar, ca o bună poezie. Pamfletul reprezintă totuși un remarcabil gen literar. (...) El reprezintă pumnul cel mai formidabil dat stupidității umane. În acest punct convenabil își moaie pamfletul pliscul otrăvit și ciocănește profund”.

O spune aceasta un maestru al pamfletului și al polemicilor literare, un scriitor care a ridicat pamfletul la culmea cea mai înaltă prin care s-a manifestat el în spațiul românesc de cultură. De pe un asemenea postament critic, făcând distincția cuvenită între polemică și pamflet, își desfășoară investigația sa privind arta polemică a lui E. Lovinescu autoarea lucrării de față, Mirela-Adina Popa, absolventă de frunte a Universității noastre, care, chiar dacă a îmbrățișat cu dignitate învățământul gimnazial, a purtat cu ea peste tot pe unde a trecut dragostea mărturisită pentru actul literar fecund, știut iar nu făcut. Activitatea sa didactică, dar și cea publicistică, e cu totul remarcabilă și încurajatoare, avându-și rădăcinile încă de pe băncile Universității, când, încă masterandă fiind, ea a simțit datoria de a se implica în procesul informativ al studenților, publicând două cărți și participând cu alte patru texte la mai multe seminare, scoțând de sub tipar un număr de opt articole. Această strădanie de perfecționare permanentă poate fi detectată și în pe care o discutăm acum, care dovedește cu prisosință vocația ei în domeniu, pasiunea pentru epuizarea documentară și cultul detaliului dus până în pânzele albe. Faptul a fost pus în evidență la lectura inițială, când autoarea ni s-a prezentat cu o lucrare mult prea extinsă, spre șase sute de pagini, material care ar fi putut fi folosit pentru alte două-trei lucrări auxiliare, inclusiv la o antologie a polemicii românești. Realizând ea însăși că dimensiunile primei forme pot s-o ducă spre diluarea obiectivelor principale ale lucrării sale, a restrâns investigația sa la nivelul canonic al demersului doctoral. Principalele probleme ridicate de arta polemică a lui E. Lovinescu au fost astfel mult mai bine conturate, fiind mai bine organizate, descrise și comentate. În consecință, lucrarea sa a reprezentat un mare pas înainte în cunoașterea activității de critic și istoric literar a lui E. Lovinescu, a rolului său de edificare a unei literaturi moderne, emancipate de clișee și tare ideologice și îndreptată în chip esențial în spre identificarea valorii estetice a acesteia, prin subsumarea demersului său critic unui mesaj evoluat, încadrat unui model accentuat modernist, în conformitate cu cerințele și normele scrisului european din acel stadiu de evoluție și afirmare. Asumarea unui asemenea rol îndrumător, criticul și istoricul literar E. Lovinescu l-a transformat în cele din urmă într-o

adevărată campanie, care și-a extins autoritatea în întreaga viață literară românească, prin intermediul revistei sale „Sburătorului” și al cenaclului condus de el în propria sa locuință din str. Câmpineanu nr. 40, populat de o adevărată „colivie de sburători”. După cenaclul Junimii și cel al „Vieții românești”, cel condus de Lovinescu a devenit repede un adevărat centru de promovare a literaturii de calitate, prin membrii lui de primă mână, precum Camil Petrescu, Ion Barbu, Hortensia Papadat-Bengescu, Felix Aderca etc., așa cum bine subliniază autoarea. Nicio altă încercare de coagulare a forțelor literare naționale, indiferent că vin din partea generației 27, fie din acelea ale „Gândirii ” sau a avangardiștilor, n-a atins amploarea și a emergența acestui salutar cenaclu, și nici nu s-a bucurat de o atât de clară adeziune, fără de care literatura noastră interbelică nici nu se poate concepe. Vocea sa inconfundabilă, talentul caracterizator, pasiunea memorialistică și portretistică este pusă în valoare cu fiecare nou capitol de autoare, care știe să deceleze între fragmentul perisabil și arta perenă, punând la contribuție toate sursele principale care i-au stat la îndemână, apelând la presa timpului, la arhive și documente recent apărute, între care seria de *Agende* de la „Sburătorul” a reprezentat un reper de bază, deoarece în paginile lor, mărturia e directă, nudă, lipsită de precauții și circumstanțe de ordin personal. Strădania autoarei a fost aceea de a imprima reda opiniei critice lovinesciene forța ei percutantă, valorizatoare, căutată cu atâta obstinație de grupul de scriitori care îl înconjurau, dar și de cei aflați în afara perimetrului său de direcționare. Stând neclintit la datorie în tinda registraturii sale de observator și îndrumător literar, E. Lovinescu s-a impus fără îndoială ca principala voce critică a peisajului interbelic, încât fără prezența sa stimulative această fază literară și-ar pierde culoarea, autenticitatea și frumusețea. E explicabil de ce, chiar o grupare de oameni tineri precum cea ieșită din pulpana „Cercului literar” sibian, nașiți și direcționați de spiritele cele mai luminate și clarvăzătoare ale universității Ardealului, și-au îndreptat atenția tot spre criticul bucureștean, pe care și l-au asumat drept patron literar, manifestul lor în favoarea Ardealului estetic înscriind un moment de mare prețuire profesională, un omagiu de preț adusă marelui critic, respins tocmai în acei ani de la unul din fotoliile Academiei Române, pe care l-ar fi meritat cu prisosință, în comparație cu atâtea spirite obtuze sau neîmplinite creator pe care Iorga le-a propulsat acolo, numai pentru că au făcut cuvenitele reverențe prestigiului său cultural.

În aceste condiții e foarte firesc ca teza să se oprească în deschidere tocmai asupra peisajului literar de la începutul veacului al XX-lea, când tânărul Lovinescu întors de la studii literare de la Paris, aducea cu el „bomba modernistă”, care avea să exploateze în atmosfera dominată de dogmatismul sămănătorist și de infiltrațiile poporaniste sau socialiste, un punct evoluat și emancipat de elemente conjuncturale care dominau epoca. Prezentarea climatului cultural este făcută prin ample incursiuni și doctrinele dominate promovate de Iorga, Ibrăileanu și Mihail Dragomirescu, delimitându-se de eticismul, naționalismul și țărănismul celor dintâi sau de dogmatismul restrictiv promovat de cel de al treilea. Impunând în peisajul literar un mod aerisit, liber de constrângeri, bazat pe expresia vie și spontană, pe un impresionism critic asociaționist și caracterizant, gen Anatole France și Jules Lemaitre, E. Lovinescu a cucerit prin eleganță, sinceritate și spontaneitate stilistică încrederea unei întregi epoci. Etapa de început, cea a *Pașilor pe nisip* este bine surprinsă de autoare, ca și delimitările de rigoare față de tradițiile criticii românești de până atunci, prin impunerea atașantă a modernismului, prin lansarea în spațiul public a unor alte metode de valorizare decât cele uzitate până atunci, prin apelul la teoria mutațiilor estetice, la pledoaria pentru citadinism, sincronism, poezia subiectivă și romanul obiectiv, teorii care au prins teren foarte repede, mai ales că au fost susținute în planul creator de opere literare pilduitoare, prin aerul lor înnoitor și „diferențiator”, precum cele semnate de Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Gh. Brăescu în proză și de Ion Barbu, Ion Minulescu, G. Bacovia, Camil Baltazar în poezie. Tot aici pot fi invocate direcțiile avangardiste pe care criticul sburătorist le promovează.

Tot în partea introductivă, autoarea face lungi și utile incursiuni în domeniul delimitărilor teoretice legate de înțelesurile terminologice privitoare la „polemică” și „pamflet”, apelând în acest sens la delimitările oferite de Tudor Arghezi sau Camil Petrescu pe teren românesc sau de doi critici francezi specializați (Paul-Louis Courier și Marc Angenot) și unul israelit (Marcelo Dascăl, nume care trădează o origine românească), dar și la cele două atitudini diferențiatore prin care se delimitează „spiritul polemic” de „spiritul pamfletar”, sau „polemica de idei” față de „polemica de cuvinte”. O dată stabilite aceste coordonate, ea pășește pentru prima dată mai ferm pe tărâmul accidentat al criticii românești, acolo unde E. Lovinescu își dovedește ascendentul în raport cu Mihai Dragomirescu și N. Iorga. Intrăm propriu-zis prin capitoul al III-lea în domeniul ilustrărilor practice ale complexeii campanii duse în epocă de E. Lovinescu cu idei și poncife anchilozate, lupta dintre revistele iorghiste, „Semănătorul”, „Cuget clar” sau „Neamul românesc” și pozițiile lui E. Lovinescu din *Pași pe nisip* și *Critice* luând înfățișări publice cât se poate de semnificative. În această conjunctură a performanțelor obținute tot mai vizibil de criticul sburătorist se situează și poziția lui față de opiniile critice ale lui Ibrăileanu sau Mihail Dragomirescu, aceste noi înfățișări la care recurge autoarea având rolul de a evidenția direcția bună în care se situează E. Lovinescu pe linia evoluției firești și a deschiderii europene necesare, de instituire a cadrului și de remodelare a condițiilor prin care literatura română să devină competitivă și sincronă cu acele curente de idei care și-au dovedit valabilitatea și ecoul favorabil la public, contribuind în subteran la afirmarea plenară a specificității fiecărei individualități literare. Polemicile dintre „Sburătorul” și „Falanga literară” devin alte modalități la care trebuie să recurgă autorul *Criticelor* pentru a scăpa generația patronată de el de influențe dogmatice și infirmități literare evidente. Ca o modalitate proprie de a-și susține programul modernist, Lovinescu promovează o nouă formulă de afirmare polemică combativă, *figurina*, dar și *portretul în aqua-forte*, printr-o artă specifică, în cadrul căreia caracterizările provenite din zona biograficului și portretisticii, să se îmbine cu epitețe corozive sau caustice în stare să demoleze sau să-și lichideze adversarii, îngropându-i sub o lavă de acumulări de epitețe caracterizante și o canonadă atent regizată de false calități, care se dovedesc iluzorii. Pamfletarul iese în această etapă mai bine în relief, prin aducerea în scenă a unor texte care îi privesc pe Radu Cosmin sau pe Alexe Procopovici, dar și pe D. Caracostea, un rival estetic mai săcâitor și mai perfid. Acesta nu scapă ocazia, la fel ca și „prietenul” său Camil Petrescu, de a consacra personalității lovinesciene broșuri cu sens demolator evident, cum ar fi fascicola *Un mare critic român modernist-Domnul Eugeniu Lovinescu* (1927), încercare care nu și-a atins scopul, întorcându-se ca un bumerang împotriva celui care a declanșat atacul.

Cartea consacrată polemicilor lovinesciene oferă date foarte bogate și atent urmărite asupra tuturor ieșirile sale polemice, din toate etapele de evoluție traversate, dovedind consecvență și fidelitate față de o cauză care i se pare prioritară. Nu ezită să se regăsească, la fel ca Sadoveanu, și în paginile revistelor de stânga socialiste, unde prezența sa aduce un spirit nou de combativitate și delimitare ideologică, pentru umanism și europeism. Teza de doctorat a Mirelei-Alina Popa este o lucrare demnă de toată atenție pentru nivelul actual al cunoașterii spațiului de confruntare al opiniilor epocii interbelice, în cadrul căreia poziția lui E. Lovinescu este definită ca un adevărat reper pentru rigorismul și corolarul moral reprezentat. Modelul și prototipul de scriitor pentru care „se bate” E. Lovinescu este unul definitoriu pentru epocă. Bătălia polemică în care se angajează se caracterizează printr-o suită de capitole care se integrează și se completează reciproc, și cu tot aspectul de ei de puzzle, cum pare a se reliefa pe alocuri, are decantări și susțineri semnificative, cu înaintări progresive, de ordin cronologic, aglutinator, dar și cu întoarceri și sublinieri, cu reveniri punctuale, într-un fel de hermeneutică ad-hoc, în așa fel încât să se degaje în final un portret al criticului sburătorist cât mai corect situat în raport cu timpul său și cu marii protagoniști ai criticii de îndrumare și de direcție din

epocă, statuia sa ieșind tot mai puternic în relief cu fiecare text prezentat și analizat. Aceasta și datorită faptului că autoarea are un deosebit cult al preciziei, a artei detaliului, cu accentul principal pus pe recuperarea de texte uitate sau neglijate, cu o artă bine estimată a citării, cu apelul la o argumentație venită din unghiuri de vedere foarte diferite completează în chip fericit informațiile conținute de recentele „Agende literare” ale criticului. Postumitatea sa critică dobândește astfel un nou nivel de înțelegere și manifestare publică, prin considerațiile livrate de tânăra lui interpretă. Apelând la o mulțime de metode și terapii de întâmpinare, cartea exprimă în cel mai înalt grad atașamentul special al autoarei față de subiectul său, poate ușor exagerat, care ar putea fi remediat în viitor. Deocamdată lucrarea semnată de Mirela-Alina Popa umple un gol în critica literară actuală, oferind exemplul unui adevărat mixaj de tehnici și metode literare, tematiste, analitice, textualiste, ambalate într-un mod de prezentare obiectiv și plăcut, care invită la lectură și la reconstituirea cadrului interbelic, cu farmecul și particularitățile sale.

(publicat ca *Prefață* la vol. Mirela Alina Popa, *Polemicile lui E. Lovinescu*, Alba Iulia, Aeternitas, 2022, 441 p., ISBN 978-606-613-221-3, p. 9-13)

Profesorul Mircea Popa a activat și ca referent în comisiile de doctorat în filologie ale altor teze susținute în cadrul UAB. Pentru cele douăzeci și două de teze de doctorat susținute între 2005-2009 nu există date publice referitoare la componența comisiilor de susținere publică. Însă, între 03.10.2008-29.09.2017 îl regăsim pe profesorul Mircea Popa ca referent în cadrul a cincisprezece comisii de susținere a unor teze de doctorat coordonate de colegii domniei sale de Școală Doctorală în cadrul UAB: prof. univ. dr. Ion Buzași (nouă), prof. univ. dr. Constantin Cubleșan (șase).

Teze de doctorat coordonate de prof. univ. dr. Ion Buzași:

- 15.07.2010, Genoveva Militaru (Teișan), *Alexandru Ciura – studiu monografic* [Alexandru Ciura – monographic study];
Profesor de Limba și literatura română, Colegiul Tehnic Apulum, Alba Iulia
ginateisan@yahoo.com
- 31.03.2011, Georgeta Bădulescu (1965-2025), *Jurnalul literar românesc în perioada interbelică* [The Romanian literary journal in the interwar period];
Profesor de Limba și Literatura română, Liceul de Informatică Petroșani, jud. Hunedoara
- 18.11.2011, Carmen-Sorina Simu (Oltean), *Nicolae Steinhardt. Eseu monografic* [Nicolae Steinhardt. Monographic essay]; publicată: Carmen Sorina Oltean, *Nicolae Steinhardt* [Nicolae Steinhardt], Sibiu, CronoLogia, 2016, 270 p., ISBN 978-606-8661-25-4.
Profesor de Limba și Literatura română, Liceul Bănățean, Oțelu Roșu, jud. Caraș-Severin
oltlin76@yahoo.com
- 11.09.2012, Diana Elena Tocaciu, *Umanismul operei lui Ion Agârbiceanu* [The humanism of Ion Agârbiceanu's work];
Profesor de limba și literatura română, Școala cu Clasele I-VIII „Toma Cocișiu” Blaj, Jud. Alba
dianatocaciu@yahoo.com
- 16.11.2012, Maria Rodean, *Școlile Blajului în literatură* [Blaj Schools in Literature]; publicată: Maria Rodean, *Școlile Blajului în literatură* [Blaj Schools in Literature], Blaj, Buna Vestire, 2013, 271 p., ISBN 978-606-636-034-0.
Profesor de limba și literatura română/ limba franceză, Colegiul Tehnic „Victor Ungureanu” Câmpia Turzii, jud. Cluj
maria_rodean@yahoo.com
- 19.09.2014, Gloria-Casandra Străuț (Nițu), *Rituri de trecere în satul tradițional pădurenesc* [Rites of passage in the traditional forest village];

Profesor de limba și literatura română, Colegiul Național „Decebal” din Deva, Jud. Hunedoara

nitu.gloria@yahoo.it

- 26.09.2016, Ioana Cecilia Cosor (Botar), *Strategii de traducere și adaptare cu aplicație la basmele lui Charles Perrault* [Translation and adaptation strategies with application to Charles Perrault's fairy tales];
Traducător, Cluj-Napoca
ioana_buzgariu@yahoo.com
- 31.03.2017, Simona Oargă (Pintea), *Timotei Cipariu – scriitorul* [Timotei Cipariu – the writer];
Profesor de limba și literatura română, Liceul Teologic Greco-Catolic „Sf. Vasile cel Mare” Blaj, jud. Alba
s.pintea@yahoo.com
- 29.09.2017, Aurelia-Mariana Mărginean (Neagoie), *Etape în dezvoltarea folcloristicii blăjene* [Stages in the development of Blaj folklore];
profesor de limba și literatura română, Liceul Tehnologic „Timotei Cipariu”, Blaj, Jud. Alba
relineagoie@gmail.com

Teze de doctorat coordonate de prof. univ. dr. Constantin Cubleşan:

- 03.10.2008, Adina Laura Băcean, *Anișoara Odeanu. Studiu Monografic* [Anișoara Odeanu. Monographic Study] (confirmat prin OM 3030/13.01.2009⁴); publicată: Adina Laura Băcean, *Anișoara Odeanu – o viață trăită în legea artei* [Anișoara Odeanu – A Life Lived by The Law of Art], Editura Sfântul Ierarh Nicolae, 2009, ISBN 978-606-92097-6-9 (e-book).
<https://lectura.bibliotecadigitala.ro/?cat=117>
Profesor titular de Limba și literatura română, Școala Gimnazială Șandra, jud. Timiș
alaura2181@yahoo.com
- 26.11.2010, Rodica Potoceanu (Matiș) (1971-2013), *Viața lui Marin Preda* [The Life of Marin Preda]; publicată: Rodica Mătiș Potoceanu, *Viața lui Marin Preda* [The Life of Marin Preda], Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2014, 311 p., ISBN 978-606-17-0482-8.
Profesor – Limba și literatura română, Liceul Teoretic „Octavian Goga”, Huedin, Jud. Cluj
http://www.uniuneascritorilor-filialacluj.ro/detalii_membrii_917_Rodica-POTOCEANU-MATIS.html
- 10.06.2011, Ionela Gafița (Cozmescu), *Ștefan Baciu. Studiu monografic* [Ștefan Baciu. Monographic Study];
Profesor titular – Limba și literatura română, Colegiul Național „David Prodan” Cugir, Jud. Alba
ionela_cozmescu@yahoo.com
- 06.09.2012, Alexandru Gruian, *Filip Brunea-Fox - reporterul cu ochi multipli* [Filip Brunea-Fox - The Reporter with Multiple Eyes];
Manager cultural, SC Cutty Sark SRL, Deva
gruiann@gmail.com
- 18.10.2012, Ana-Maria Prodan (Scheau), *Ștefan Bănulescu - studiu monografic* [Ștefan Bănulescu - Monographic Study];
Profesor limba engleză, Colegiul Economic „Dionisie Pop Martian” Alba Iulia
- 19.09.2014, Adriana-Marinela Ilin, *Teatrul „Mihai Eminescu” din Oravița – monografie* [The “Mihai Eminescu” Theatre in Oravița – Monograph]
Profesor titular de limba și literatura română, Șc. gen. cu cls. I-VIII Densus, Jud. Hunedoara
adrianamarinela@yahoo.com

⁴ Vezi http://doctorate.uab.ro/upload/48_1002_3030_31.pdf

Între doctoranzii în privința cărora profesorul Mircea Popa a avut partea sa de contribuție, ca referent, în decernarea titlului de doctor în filologie regăsim: treisprezece profesori din învățământul preuniversitar (de limba și literatura română – 12, de limba engleză – 1), din județul Alba (șase), din județul Hunedoara (trei), din județul Cluj (doi) și câte unul din județele Caraș-Severin și Timiș; un manager cultural, un traducător. Patru dintre teze au fost ulterior publicate în volum.

Redăm în continuare unul dintre referatele întocmite de Prof. univ. dr. Mircea Popa ca referent la susținerea tezelor de doctorat coordonate de colegii de Școală Doctorală ai domniei sale.

Referat

asupra tezei de doctorat a Adinei Laura Băcean cu titlul *Anișoara Odeanu – studiu monografic* [Anișoara Odeanu. Monographic Study], avându-l drept conducător pe prof. univ. dr. Constantin Cubleşan, fiind numit ca referent prin decizia nr.1521/10.09.2008 a Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia.

Receptarea critică a Anișoarei Odeanu, scriitoare de proză psihologică din anturajul lui Camil Petrescu, cunoaște în ultimii ani o preocupare tot mai susținută. După ce în 1999, Gheorghe Luchescu de la Lugoj și-a susținut o teză de doctorat la Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” din Cluj-Napoca, teză publicată în 2001 la Editura Napoca Star din Cluj-Napoca, iată că acum o altă cercetătoare și masterandă a Universității noastre s-a lăsat antrenată într-o competiție asemănătoare. Și lucrurile probabil că nu se vor opri aici. Fenomenul în sine e salutar și nu poate decât să ne bucure, deoarece orice literatură care se respectă trebuie să pună la dispoziția cititorilor săi cel puțin două-trei monografii și interpretări critice cu privire la fiecare din scriitorii săi. În mod neîndoios asistăm astfel la creșterea capacității de reflecție critică, la înnoirea instrumentului critic, la diversificarea formulelor de abordare, la lărgirea ariei de investigație. Și lucrarea de față ilustrează cu prisosință dezideratul acesta, dovedind că autoarea ei, Adina Laura Băcean și-a construit cu minuțiozitate și inteligență propriul său discurs interpretativ, că nu s-a lăsat influențată de rețetele anterioare și că întreaga sa lucrare este nu numai credibilă, dar și atractivă și plină de pagini eseistice bine scrise, dovedind *in nuce* prezența unei reale înzestrări pentru practica criticii și istoriei literare.

Teza de doctorat a Adinei Laura Băcean se constituie înainte de toate ca un demers analitic și interpretativ centrat pe reconsiderarea operei scriitoarei bănățene, restrângând la minimum incursiunile biografice și aparatul critic al cărții. Alura lui degajată, eseistică, păstrează însă în permanență o relație privilegiată cu timpul istoric în care a evoluat scriitoarea (mai evazivă în ultimii ani), poate și din dorința de a transforma *cazul* Anișoarei Odeanu într-un fel de caz emblematic pentru scrisul feminin de la noi din perioada interbelică. Într-un amplu capitol de deschidere al lucrării, intitulat *Contextul cultural al devenirii artistice*, se fac ample trimiteri la tradiția scrisului feminin de la noi și se punctează principalele impedimente care au stat înaintea afirmării creatoare a acestei categorii sociale, dar și mutațiile suferite la noi în perioada interbelică, cu aducerea în prim plan a cinematografului și cu afirmarea unui model de feminitate agresivă reprezentată de Greta Garbo sau de alte actrițe faimoase care au impus modelul femeii de succes, a femeii emancipate, rafinate, culte, în stare să-i concureze la fiecare moment pe colegii bărbați. Născută într-o familie de profesori la Lugoj, adăpată de mică cu lecturi dintre cele mai diverse, stăpână pe tehnica exprimării literare, eleva Doina Peteanu, viitoarea scriitoare Anișoara Odeanu de mai târziu, a debutat în literatură la zece ani, cucerind apoi numeroase trofee la concursurile școlare ale Tinerimii artistice, ilustrându-se de mică ca o mică vedetă, ca o adevărată femeie vip, cum i-am spune astăzi. Idealul său social, deși era de

o frumusețe frapantă repede reperată, a fost acela de a nu depinde material de nimeni, încercând să trăiască din scris și din gazetărie. E drept că a avut întotdeauna în spate bărbați bine poziționați social care i-au făcut curte și s-au lăsat prinși în mrejele provocatoare, nonconformiste, a acestei dame de lux, cum am putea-o numi fără rețineră, între ei numărându-se Camil Petrescu, Victor Popescu, fiul magnatului ziarului „Universul”, un tânăr neamț din anturajul noii puteri hitleriste care a dezamăgit-o profund sau doctorul Palatului, Crivetz, lângă care a optat să-și trăiască ultimii ani de viață, plecând cu el „în Lume”, înainte de a fi fost divorțat de soție. Retrasă în ultimii ani, ca simplă soție a acestuia, prin mai multe comune din Banat, cu tendința vădită de a i se șterge urmele, viața și activitatea ei intră realmente într-o grea zonă de umbră socială și artistică, la modă fiind cântecele heuripiste ale noii generații de comsomoliști și proletcultiști, cu care ea, o burgheză pur sânge, nu avea nimic de-a face, trăind o viață obscură și plină de privațiuni materiale, la limita suportabilului, într-o lume în care toate valorile în care a crezut și a crescut au fost anulate, iar rarele ei oaze de creație nu mai pot atinge nivelul anterior. Ultimii ani nu aduc mutații spectaculoase în profilul ei literar, dar imprimă o oarecare notă de diversitate.

Autoarea cărții de față sesizează cu îndreptățire toate aceste seisme, le înregistrează cu meticulozitate, dar accentul principal cade pe operă. Creația scriitoarei este citită cu ochi atent și scormonitor, chiar dacă nu întotdeauna suficient de critic, dar cu o anume prospețime analitică, care iese cu tărie în relief. E drept că uneori contextul judecății de valoare este destul de greu sesizabil din mulțimea de trimiteri și sentințe critice rostite de voci critice foarte diverse și adeseori inegale, în spatele cărora ține să-și păstreze obiectivitatea critică.

Partea de rezistență a lucrării e consacrată, așa după cum spuneam, analizării creației autoarei, analiză întreprinsă după următoarea schemă: mai întâi romanele, *Într-un cămin de domnișoare* și *Călător din noaptea de Ajun*, apoi nuvelistica, reprezentată de *Ciudata viață a poetului*, *Sub lumina verii* și *Nedumeririle lui Dudușă*. Revine din nou la roman, concentrându-și atenția asupra celor două romane consacrate problemei intelectualului, *Legile jocului* și *Acele lucruri mari*, dar luând în discuție și cele două romane rămase inedite, *Simina și istoria* și *Katinka sau fantomele de la Valea Lungă*. Urmează la rând poezia, cu *Fata lui Codru Împărat*, *Moartea în cetate* și *Noaptea creației*, continuată cu poeziile inedite din *Ultimele nopți* sau cu „poemele de cultură generală”, cum le numește autoarea, și terminând cu publicistica. Deși paginile pe care le închină analizei operei nu sunt numeroase, ele sunt în general bine scrise și cu analize și ierarhizări exacte asupra valorii lor literare, în funcție de cele două teme esențiale, *Moartea* și *Erosul*. Se pot depista însă, pe alocuri caracterizări cu accente mai puțin strunite rațional cum ar fi: „Lirismul are suavitatea unei zile de primăvară în care ești invitat să iubești și să trăiești ca într-un cântec ancestral” sau „Vegetalul devine elementul simbol folosit ca printr-un descântec de readucere la simțire un iubit adormit în trăire și simțire” (p. 114). O relație bine pusă la punct funcționează între numărul de pagini acordat unei opere și importanța ei literară, volumului *Sub lumina verii* acordându-i-se doar un paragraf de exemplu, iar celor două romane *Simina și istoria* și *Katinka sau fantomele de la Valea Lungă*, trei pagini. Nici poezia nu reușește să configureze un univers liric aparte, iar autoarea dă peste tot dovadă de o bună priză în receptarea cât mai exactă a realității literare cu care se confruntă.

Registrul sensibilității critice al autoarei cunoaște un moment de vârf în discutarea publicisticii scriitoarei. Capitolul despre *Publicistică* mi se pare a fi unul dintre cele mai bune ale lucrării, mai ales că în abordarea ideilor literare ale scriitoarei Anișoara Odeanu, autoarea are ocazia să discute și alte probleme colaterale dar deosebit de importante care trimit relația scriitoarei cu contextul cultural al timpului său: relația ei privilegiată cu Banatul, cazul literaturii regionale, relația dintre literatura feminină și cea „masculină”, dar mai ales relația ei cu mișcarea legionară din România, domeniu în care autoarea aduce la suprafață noi documente și relaționări care mai de care mai interesante și mai binevenite. Un domeniu în care scriitoarea

mi se pare că realmente strălucește este cel al interviurilor, domeniu asupra căruia autoarea se apleacă cu multă înțelegere și putere de discernământ, analizând amănunțit cauzele și împrejurările care au condus-o la gazetărie și operând disocierile necesare. Punctul cel mai de jos al atitudinii greșite a scriitoarei a constituit-o fără îndoială observațiile neîntemeiate aduse scrisului lui Mihail Sebastian, unul dintre scriitorii care au salutat-o la debut și producerea broșurii *Un cuvânt poate ucide mii de vieți*, impregnat cu idei și sloganuri legionare, o carte scrisă la comandă pentru a-și rotunji veniturile materiale, într-un moment în care jurnalista se credea nedreptățită și de patronul său de la „Viața”, marele scriitor Liviu Rebreanu, așa cum rezultă din scrisoarea pe care Anișoara Odeanu i-a adresat-o în 1942 lui Liviu Rebreanu, scrisoare care a fost publicată în amintita carte a lui Gheorghe Luchescu, scrisoare din care se poate deduce deruta autoarei romanului *Simina și istoria*, accentuată și de o singurătate care o încolțește tot mai adânc, așa cum reiese din scrisorile către Cella Delavrancea. Recunoașterea ei în 1936 că noul roman *Călător din noaptea de Ajun* nu e la nivelul celui dintâi, e concludentă, ca și verdictul care și-l dă singură cu mare luciditate: „Cartea am scris-o. După asta s-ar putea să-mi însușesc o tehnică mai bună și să scriu romane impecabile. Dar carte scrisă cu suflet și cu sânge ca asta n-am să mai scriu. Nu se mai poate, Cella. Am început să privesc lucrurile altfel, nu mai am reacțiile acelea spontane, emotivitatea aceea pură. Totul se repetă și reacționez din ce în ce mai după șablon.”

Credem că aici ar fi trebuit să intervină mai pronunțat opiniile critice ale autoarei tezei de față, și să încerce să construiască un portret psihologic al scriitoarei, sesizând mai profund drama existențială prin care trecea, acea „voluptate a durerii”, a suferinței și singurătății care o va mâna în cele din urmă la sinucidere.

Dincolo de aceste elemente de roman trăit în surdină, cartea Adinei Laura Băcean e un vizibil pas înainte făcut în cunoașterea și aprofundarea critică a operei Anișoarei Odeanu (deși lipsa numelui lui Gh. Luchescu din capitolul *Receptare critică* nu mi se pare îndreptățită). Scrisă cu pasiune și dăruire, teza de doctorat despre Anișoara Odeanu corespunde din toate punctele de vedere exigențelor unei teze de doctorat, atacând cu acribie și seriozitate punctele cele mai nevralgice ale acestei opere și oferind, pe cât posibil, răspunsuri exacte și nuanțate. Buna plasare în context, investigarea de care se bucură fiecare compartiment al operei, încercarea de a depăși, prin trimiteri și referințe utile, cadrul strict al problemei și de a aduce argumente pentru o analiză modernă, viabilă sub raport valoric ne oferă garanția unei cercetări de bun augur, care trebuie apreciată ca atare. Având în vedere toate aceste merite ale lucrării de față, propunem ca ea să fie susținută în ședința publică și să aducă autoarei ei titlul de doctor în filologie, titlu pentru care o găsim perfect îndreptățită.

Activitatea domnului profesor Mircea Popa în cadrul Școlii Doctorale de Filologie a IOSUD-Alba Iulia pe parcursul a șaptesprezece ani, între 2004-2021 (de la 65 la aproape 83 de ani!), se relevă astfel a fi fost mai mult decât prielnică. Și datorită domniei sale a fost posibilă înființarea Școlii Doctorale și funcționarea sa ideală în anii de inițiere și de progres. Cel puțin 50 de intelectuali îi datorează, în parte, titlul de doctor în filologie, cercetările respective primind girul profesional al domniei sale. Douăzeci și cinci de volume au fost publicate ulterior. În mod deosebit remarcăm prezența a 39 de profesori doctori în filologie din învățământul preuniversitar, cărora li se adaugă șase universitari, sistemul educațional românesc (și nu numai!) beneficiind de experiența dobândită în cercetarea academică a titularilor de posturi, prin implicarea expertă, conștiincioasă și inepuizabilă a profesorului Mircea Popa.

Mulțumirile tuturor, domnule Profesor!

Referințe:

- Ardelean, C. G. (2013). *Hortensia Papadat-Bengescu, „marea europeană” a literaturii române. Pledoarii*. [Hortensia Papadat-Bengescu, “The Great European” of Romanian Literature. Pleadings]. Eikon.
- Băcean, A. L. (2009). *Anișoara Odeanu – o viață trăită în legea artei*. [Anișoara Odeanu – A Life Lived by The Law of Art]. Editura Sfântul Ierarh Nicolae. (e-book).
<https://lectura.bibliotecadigitala.ro/?cat=117>
- Grosu, M. (2008). *Petru Comarnescu. Un neliniștit în secolul său. Studiu monografic* [Petru Comarnescu. A restless man in his century. Monographic study]. Casa Cărții de Știință.
- *** (2023). *Mircea Popa. Repere astriste în cultura blăjeană*. [Mircea Popa. ASTRA landmarks in the culture of Blaj]. Ediție îngrijită de Claudia Oancea-Raica. Prefață de Ion Buzași. Postfață de Monica Grosu. Editura CronoLogia.
- Morar, O.; Vaida, M. (2009). *Mircea Popa la 70 de ani: biobibliografie* [Mircea Popa at 70: bio-bibliography]. Aeternitas.
- Moraru, S.-V. (2012). *George Uscătescu – poet și eseist* [George Uscătescu – poet and essayist]. Presa Universitară Clujeană.
- Oancea-Raica, C. (2010). *Cultură și literatură în presa blăjeană interbelică* [Culture and literature in the interwar press of Blaj]. Dacia.
- Olcă, E. (2012). *Relații literare și culturale româno-maghiare în perioada interbelică* [Romanian-Hungarian literary and cultural relations in the interwar period]. Dacia XXI.
- Orian, G. (2019). *In Honorem Mircea Popa 80* [In Honor of Mircea Popa 80]. Aeternitas.
- Săcărea (Coldea), E.T.M. (2018). Valențele proxemicii în romanul „Mănușile roșii” - influența spațiului carceral asupra personajului principal [Valences of Proxemics in the Novel “Red Gloves” - The Influence of the Carceral Space Upon the Main Character]. *Incursiuni în imaginar*, (9), 166-172. <https://doi.org/10.29302/InImag.2018.9.11>
- Popa, M. A. (2022). *Polemicile lui E. Lovinescu* [E. Lovinescu's polemics]. Aeternitas.
- Sima, F.-R. (2015). *Tradițional și actual în colindatul hunedorean* [Traditional and current in Hunedoara carolling]. Editura Argonaut.
- Vesa, N. (2015). *Cornel Regman. Monografie literară* [Cornel Regman. Literary monograph]. Editura Școala Ardeleană.

Sitografie:

<http://doctorate.uab.ro/index.php?pagina=pg&id=109&l=ro>, accesat 21.08.2025.